

Trgovina između Nizozemske istočnoindijske kompanije i Japana u Novom vijeku

Rajković, Enrico

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:240409>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI

Enrico Rajković

TRGOVINA IZMEĐU NIZOZEMSKE ISTOČNOINDIJSKE
KOMPANIJE I JAPANA U NOVOM VIJEKU

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 23.9. 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI

(Odsjek za povijest)

Enrico Rajković

Matični broj:

TRGOVINA IZMEĐU NIZOZEMSKJE ISTOČNOINDIJSKE
KOMPANIJE I JAPANA U NOVOM VIJEKU

(DIPLOMSKI RAD)

Diplomski studij: Povijest i Filozofija

Mentor: doc. dr. sc. Maja Čutić Gorup

Rijeka, 23.9. 2024.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam diplomski rad naslova *Trgovina između Nizozemske istočnoindijske kompanije i Japana u Novom vijeku* izradio/la samostalno pod mentorstvom doc. dr. sc. Maje Ćutić Gorup.

U radu sam primjenio metodologiju znanstvenog istraživanja sukladno s pravilnikom. Tuđa mišljenja, izvore, zakone i pisma naveo sam na pravilan način koristeći pravila citiranja, a bibliografske izvore naveo sam na kraju rada kao i slikovne izvore.

Student/studentica

___Enrico___Rajković

Potpis:

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Stvaranje Nizozemske	2
2.1. Habsburška Nizozemska pod vladavinom Filipa II.....	3
2.1.1. Osnivanje Ujedinjenih Provincija Nizozemske.....	4
2.2. Posljedice pobune.....	5
2.3. Jačanje nizozemske trgovine	6
2.4. Prve privatne trgovinske kompanije.....	6
2.5. Osnivanje Nizozemske istočnoindijske kompanije	7
2.6. Inovacije u poslovanju i ekspanzija Nizozemske istočnoindijske kompanije	9
2.7. Dolazak do Japana.....	10
3. Japan – Period Sengoku Jidai	11
3.1. Geografski položaj i smještaj Japana	11
3.2. Politički ustroj Japana	12
3.2.1. Politička struktura.....	12
3.2.2. Car i religija Japana.....	12
3.2.3. Šogun.....	12
3.3. Opadanje moći šogunata – preduvjet Sengoku Jidai	13
3.4. Dolazak prvih Europljana u Japan.....	14
3.5. Problemi Portugala u Japanu	15
3.5.1. Protjerivanje kršćana	15
4. Početak trgovine između Japana i VOC-a.....	17
4.1 Nizozemsko postavljanje prema šogunu	17
4.2. Ambadorske dužnosti Nizozemske	20
4.2.1. VOC-ova samostalna diplomacija s Japanom	21
5. VOC-ova trgovina s Japanom od trgovačke postaje Hirado	22
5.1. Službena ambasada između Japana i Nizozemske 1627. godine	22
5.2. Novi model odnosa VOC-a i Japana	24
6. Tokugawa Šogunat u prvoj polovici 17. stoljeća	24
6.1. Ieyasuova vladavina	24
6.2. Šogun Hidetada	27
6.3. Šogun Iemitsu.....	27
6.4. <i>Sakoku</i> naredbe iz perspektive VOC-a.....	28
7. VOC-ova trgovina s Japanom od trgovačke postaje Deshima	29
7.1. Shimabara pobuna.....	29

7.2. Deshima.....	30
7.3 Konflikt na Tajvanu.....	31
8. Stagnacija trgovine VOC-a s Japanom.....	33
9. Zaključak.....	34
10. Popis literature.....	36
10.1 Popis internetskih članaka.....	37

Sažetak

Tema diplomskog rada je prikaz trgovine između Nizozemske istočnoindijske kompanije i Japana u novom vijeku. Rad će se obrađivati tako što će se prvo objasniti postanak Nizozemske, njezin početak istraživačkih pothvata, osnivanje Nizozemske istočnoindijske kompanije i dolazak njezinih trgovaca u Japan. Zatim se opisuje Japan, politički ustroj Japana i politička kriza Japana u novom vijeku. U radu se govori o tri ujedinitelja Japana, dolasku portugalskih trgovaca u Japan te dolasku nizozemskih trgovaca u Japan iz perspektive šoguna. Zatim se detaljno opisuju pregovori između predstavnika Nizozemske istočnoindijske kompanije i šoguna Japana, dolazak predstavnika, darovi šogunu. Objasnjeno je zbog čega su donijeli darove, koji im je cilj u trgovini i zbog čega žele trgovati s Japanom. Isto tako se opisuje pozicija šoguna Tokugawe Ieyasua. Objasnjen je njegov razlog trgovine s Nizozemskom istočnoindijskom kompanijom i pozicija njegovih nasljednika vezana uz navedenu trgovinu. Rad opisuje čime su redovno trgovali Japan i Nizozemska kao i niz diplomatskih i političkih incidenata koji su se događali između Nizozemske i Japana zbog čega je ta trgovina s vremenom stagnirala i pretvorila se u jedan drugi oblik međunarodnog i međusobnog odnosa.

Ključne riječi: Nizozemska istočnoindijska kompanija, šogun, Japan, trgovina, diplomacija

1. Uvod

Trgovina u novom vijeku između dvaju i više kraljevstava, kultura, nailazila je na mnoge prepreke, poteškoće i česte pogreške u komunikaciji, no ipak posljedice teških početaka odrazile su se u uspješnim posljedicama po pitanju trgovine. Novi vijek okarakteriziran je velikim geografskim otkrićima, religijskim nemirima u Europi i stvaranju velikih kolonijalnih carstava, čije je stvaranje bilo prosperitetno za europske zemlje koje su kolonizirale, ali uništavajuće za narode koji su trpjeli kolonizaciju. Otkriće novog svijeta bilo je popraćeno stvaranjem velikih kolonijalnih posjeda na područjima Sjeverne i Južne Amerike od strane Španjolske i Portugala. Španjolska i Portugal predvodili su kolonizatorske i istraživačke pothvate u Novom svijetu, dok je Portugal svoje pothvate istraživanja proširio po Aziji. Portugalski istraživači i trgovci u Aziji naišli su na snažna i bogata kraljevstva s kojima su uspostavljali trgovinske odnose ili pokušali uspostaviti iste. U duhu tog vremena mnoge ostale europske države pokretale su svoje istraživačke pothvate. Jedna od njih bila je Nizozemska koja je nastala u novom vijeku i koja je relativno brzo nakon svog osnivanja krenula u istraživačke pothvate. Izazovi za uspostavu trgovinskih odnosa u Aziji bili su veliki, a pogotovo za novonastalu državu poput Nizozemske. U Aziji su se tada nalazila kraljevstva i carstva koja su baštinila vlastitu dugoročnu tradiciju i obično su dolazak novih naroda, bilo preko mora ili kopna, smatrali prijeljnom za vlastitu egzistenciju. Ovdje prvenstveno mislim na carstvo poput Kine koja je često imala problema s upadima stranih naroda u državu, a i Japan je skoro bio osvojen od strane Mongola. Općenito kada govorimo o kulturnim razlikama u uspostavljanju trgovine moramo spomenuti da razne kulture imaju različite običaje primanja gostiju. Carevi nerijetko ne priznaju dolazak gostiju koji nisu dio kraljevskog ili carskog izaslanstva druge države, a također ulogu igraju i pokloni koje stranci pridonose kada dolaze u posjet na dvor kralju ili caru. Nizozemska istočnoindijska kompanija suočavala se s tim problemima u svojoj povijesti djelovanja, a suočila se s izazovom kada su njezini trgovci prvi puta posjetili otočje Japana. Cilj ovog rada je dokazati da je trgovina Nizozemske istočnoindijske kompanije i Japana bila rezultat međusobne upornosti u ostvarivanju trgovine koja je naposljetku bila profitabilna za obje strane. U početku rada pisati ću o stvaranju Nizozemske, njezinim položajem pod Habsburgovcima i osamostaljenje od Habsburške vlasti. Potom ću pisati o jačanju trgovine u Nizozemskoj, osnivanje prvih privatnih kompanija, osnivanje Nizozemske istočnoindijske kompanije i dolazak do Japana. Zatim povijesni pregled Japana u Novom vijeku, politički ustroj Japana i dolazak Europljana u Japan zajedno s pozitivnim i negativnim

stranama dolaska. Potom početak trgovine između Nizozemske istočnoindijske kompanije i Japana i nastavak na to uz fokus na diplomaciju odnosa, diplomatski incidenti, vrhunac i stagnacija trgovine između Nizozemske istočnoindijske kompanije i Japana.

2. Stvaranje Nizozemske

Prije osnivanja Nizozemske istočnoindijske kompanije u jeku pobune nastala je Nizozemska Republika, još poznata kao Ujedinjene Provincije ili Ujedinjene Nizozemske Provincije. Nizozemska je poznata kao "niske zemlje" na nizozemskom jeziku. To se odnosi na okruge, vojvodstva i kneževine oko ušća rijeke Rajne na obali Sjevernog mora i otprilike odgovara onome što je današnja Nizozemska, Belgija, Luksemburg i mali dio sjeverne Francuske. Sve do 1548. godine, uglavnom se na Nizozemsku referiralo u spisima i govoru kroz geografski smisao, a ne politički. Prije toga, bilo je nekoliko pokušaja ujedinjenja niskih zemalja. Na primjer, u 15. stoljeću knez Ivan Neustrašivi iz kneževine Burgundije naslijedio je očeve posjede, a za vrijeme Filipa Dobrog grofovije Namur, Nizozemska, Zeeland, Hainault dodane su Nizozemskoj Burgundiji. Dodana su i vojvodstva Brabant, Limburg i Luksemburg. Tijekom 1430-ih godina vojvoda Filip pokušao je teritoriju dati stupanj institucionalne centralizacije stvaranjem Generalne skupštine ili Generalnih staleža, skupštine predstavnika iz raznih pokrajinskih država (Na sličan način će se Ujedinjene Provincije Nizozemske organizirati politički u svom "začetku").¹ Uz Generalnu skupštinu djelovao je pokrajinski izvršni službenik čija se dužnost obnašala od 15. do 18. stoljeća, a njegov ured imao je široke ovlasti u Ujedinjenim Provincijama Nizozemske poput predsjedanja nad pokrajinskim skupštinama, kontrola i zapovijedanja pokrajinskom vojskom i imenovanja određenih dužnosnika. Za vrijeme trajanja Republike Nizozemske izvršni službenici bili su odabrani od Generalne skupštine, a onda od provincija unutar Nizozemske. S vremenom je bio za sve provincije odabiran samo jedan izvršni službenik koji je imao ovlasti na razini države² i to uglavnom od plemićke kuće Oranski-Nassau i prvi od navedenih službenika, još nazivanih u izvorima kao *Stadtholder*, bio je Vilim Oranski, a kasnije u radu bit će spomenut Mauricius ili Mauricije zbog svoje važnosti u trgovini Nizozemske istočnoindijske kompanije s Azijom.³ Habsburgovci su

¹ Darby, M.G., & Darby, G. (Eds.), *The Origins and Development of the Dutch Revolt (1st ed.)*, 8.

² Predsjedao je nad Generalnom skupštinom, zapovijedao je državnom vojskom i općenito imao visoke ovlasti i poziciju u Nizozemskoj (Darby, M.G., & Darby, G. (Eds.), *The Origins and Development of the Dutch Revolt (1st ed.)*, 8.

³ Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. "stadtholder." Encyclopedia Britannica, December 12, 2014. <https://www.britannica.com/topic/stadtholder>.

naslijedili Nizozemsku krajem 15. stoljeća. Tijekom prve polovice 16. stoljeća, habsburški car Karlo V. reorganizirao je Nizozemske Provincije na način da im je pridodao nekoliko teritorija poput Freislanda, Utrechta i Overijssela. Sve Nizozemske Provincije grupirane su zajedno pod habsburškom krunom. Postojao je pokušaj da se Habsburška Nizozemska prizna kao posebna i jedinstvena pokrajina koja bi zauvijek pripala carevim nasljednicima, ali Habsburška Nizozemska imala je više problema na vjerskoj razini, tako da pokušaj nije uspio.⁴ Od navedenih provincija, Flandrija, Brabant i Holandija bili su najnapredniji po pitanju stanovništva, urbanizacije i bogatstva. Gotovo pola holandskog stanovništva bilo je urbano. Bogatstvo Holandije dolazilo je iz prijevoza tereta i ribolova na haringe, dok je u isto vrijeme prosperitet južnih pokrajina Nizozemske dolazio iz bogate trgovine tekstilima, začinima, metalima i šećerom. Kralj Karlo V. je sredinom 16. stoljeća vodio iscrpljujući rat s Francuskom nakon kojeg je bio primoran dizati ratu poreza u Habsburškoj Nizozemskoj. No pravi problemi između vladara Habsburgovaca i Nizozemske započeli će dolaskom njegovog sina, Filipa II., na prijestolje.⁵

2.1. Habsburška Nizozemska pod vladavinom Filipa II.

Filip II. bio je nasljednik Karla V. koji je abdicirao s prijestolja 1555. godine i naslijedio je teritorije Habsburške Nizozemske koja je za vrijeme Karla V. i početkom vladavine Filipa II. uživala pravnu i financijsku samoupravu. Filip je u početku svoje vladavine Španjolskom i Nizozemskom vladao iz Bruxellesa, a u tom periodu Španjolska je imala problema s islamskom populacijom zbog čega je Filip morao napustiti Nizozemsku i vladati zemljama svoje krune iz Madrida te se zbog toga nikada nije vratio u Nizozemsku.⁶ Nizozemska je za to vrijeme imala podignute poreze zbog rata Karla V. s Francuskom, a porezi su bili na istoj razini za vrijeme vladavine Filipa. Nizozemska je krenula prolaziti kroz turbulentne promjene, naime njezin dug je rastao, Generalna skupština sve teže je uspijevala voditi državu, novo pridodane grofovije i teritoriji nisu bili otvoreni za suradnju i teže se vladalo nad njima, raslo je sve veće nezadovoljstvo među plemićima, a najveća promjena koja se događala u to vrijeme, ne samo u Nizozemskoj već u cijeloj Europi bila je pojava protestantizma. Stanovništvo Nizozemske počelo je prakticirati kalvinizam. To je bio ozbiljan problem za katolički odgojene Habsburgovce, vladare velikih katoličkih zemalja poput Španjolske i Svetog Rimskog Carstva.

⁴ Darby, M.G., & Darby, G. (Eds.), *The Origins and Development of the Dutch Revolt (1st ed.)*, 10-12.

⁵ Isto 14

⁶ Darby, M.G., & Darby, G. (Eds.), *The Origins and Development of the Dutch Revolt (1st ed.)*, 16.

Katolička religija predstavljala je veliki i važan dio njihove vladavine stoga je bilo bitno suzbiti pojavu „hereze“ i „heretika“⁷. Filip je za regenticu Nizozemske imenovao svoju polusestru Margaretu od Parme. Vilim Oranski bio je provincijski izvršni službenik Nizozemske, Zeelanda i Utrechta, te grof Egmonta od Flandrije i Artioisa. U Nizozemskoj se prakticala nešto veća religijska sloboda jer se smatralo da bi progon protestanata doveo do građanskog rata kao u Francuskoj za to vrijeme. Unatoč odluci da se ne provodi progon, dolazilo je do religijskih nemira. Protestanti kalvinisti stvarali su nemire protiv katoličanstva tako što su uništavali slike i umjetnine koje su prikazivale motive i priče iz katoličke Biblije, a nemiri su se proširili po Holandiji, Brabantu, Flandriji, Frieslandu, Utrechtu i Groningenu. Nasilje i pobune natjerali su Filipa II. da pokuša na vojni način intervenirati. Filipov plemić Alva poslan je s 10 000 španjolskih i napolitanskih vojnika da smiri situaciju u Nizozemskoj. Nakon vojne intervencije pobuna je bila ugušena, no nizozemski plemići započeli su vršiti političku propagandu protiv Filipa jer su smatrali da je njegov plemić prekršio privilegije i slobodu Nizozemske.⁸ Tenzije su se nastavile između Filipovog plemića vojskovođe Alve i Generalne skupštine Nizozemske. Alva se oštrim mjerama borio protiv protestantizma i njegovog širenja u Nizozemskoj. Margareta se povukla sa svoje pozicije te je Nizozemskom zavladao Alva. Alva je dao uhititi i ubiti dva plemića koja su se najviše protivila španjolskoj vladavini i Alvinoj represiji nad Nizozemskom. Kao rezultat toga održano je „vijeće pobune“ i Vilim Oranski postao je vođa pobunjenika.⁹

2.1.1. Osnivanje Ujedinjenih Provincija Nizozemske

Nizozemska je osnovana 1568. godine kada su se pokrajine u Sjevernoj Nizozemskoj pobunile protiv Alve i španjolske vlasti. Sukob je trajao neprekidno osim primirja 1609. i 1621. pa sve do 1648. godine. Pobuna je ostala zapamćena u povijesti kao Osamdesetogodišnji rat, a vodio se između Španjolske i Portugala na jednoj strani te Nizozemske na drugoj. Sukob se uspio prekinuti 1648. godine, a Nizozemska je bila u istom obliku sve do kraja Francuske revolucije. Republika je bila organizirana decentralizirano u konfederaciju sedam suverenih provincija koje su bile ujedinjene zajedno za uzajamnu obranu. Generalna skupština bila je najviši organ vlasti uz izvršnog službenika. U ovom organu vlasti svaka je pokrajina dobila jedan glas, a sustav je bio strukturiran tako da je u teoriji trebao jamčiti jednakost. Pokrajina Holandija bila je najveća i najbogatija pa je u praksi njezin glas dominirao i vodio vanjsku i unutarnju politiku

⁷ Nazivi za krivovjerje. Calvinizam, luterizam i općenita pojava protestantizma smatrala se krivovjerjem u svom početku.

⁸ Darby, M.G., & Darby, G. (Eds.), *The Origins and Development of the Dutch Revolt (1st ed.)*, 16-17.

⁹ Isto 17

Nizozemske. Generalna skupština imala je ograničena prava nad pojedinačnim pokrajinama te gradovima koji su ipak zadržali određenu mjeru autonomije.¹⁰

2.2. Posljedice pobune

Nizozemska je zajedno sa Flandrijom i Valonijom osjećala velike posljedice zbog nastanka pobune koja je prerasla u Osamdesetogodišnji rat. Političke prilike su se promijenile osnivanjem nove države Ujedinjenih Provincija Republike Nizozemske ili Republike Nizozemske. S religijske strane, Nizozemska nije provodila inkviziciju te je njeno stanovništvo bilo uglavnom protestantsko i kalvinističko. U obližnjoj Flandriji i Valoniji, Španjolska je provodila inkviziciju i baštinila katoličke vrijednosti i vjeru, zbog čega je dio stanovništva odlučio migrirati u obližnju Nizozemsku. U raznim izvorima se spominju različite brojke, no sa sigurnošću se može reći da je u Nizozemsku prebjeglo 100 000 stanovnika. U isto vrijeme Amsterdam, a i ostali nizozemski gradovi postižu ekonomski i demografski porast. Na primjer, Antwerp je imao 84 000 stanovnika 1583. godine, dok je 1585. godine imao 42 000 stanovnika. U sličnom problemu su se pronašli Ghent i Mechelen koji je imao 30 000 stanovnika 1550. godine, a 1590. godine je imao 11 000 stanovnika. Tijekom Osamdesetogodišnjeg rata, Filip II. je uveo embargo na trgovinu s Nizozemskom te su nizozemski trgovci izgubili pristup trgovini s Pirinejskim poluotokom i bogatim resursima kojima su trgovali Španjolci i Portugalci. Španjolska je zajedno s Portugalom imala kolonije diljem svijeta. Španjolci su vladali većinom Sjeverne i Južne Amerike dok se Portugal više fokusirao na Aziju. Obje države imale su ogromnog utjecaja na europsku trgovinu s Novim svijetom stoga je Nizozemska tim embargom bila isključena iz velikog dijela tadašnje svjetske trgovine. S ubrzanom urbanizacijom, velikim priljevom stanovništva i konstantnim ratnim stanjem, nizozemsko gospodarstvo i njezini trgovci si nisu mogli dopustiti izuzeće iz dobrog dijela europske trgovine. Otkrićem Novog svijeta i dovođenjem novih namirnica na europsko tržište, trgovce diljem Europe desetljećima je zanimalo kako doći do izvora skupocjenih namirnica i profitirati trgovinom. Nizozemski trgovci bili su slična razmišljanja. Uvođenjem embarga bili su isključeni iz trgovanja s Lisabonom i Madridom, a ideja i potreba za kolonijalnom trgovinom na velikoj udaljenosti

¹⁰ Clulow, *The Company and the Shogun: The Dutch Encounter with Tokugawa Japan.*, 31- 32.

počela je biti sve ozbiljnija.¹¹ Stoga je rješenje bilo da se krene samostalno trgovati, bez posrednika, sa zemljama Dalekog istoka i Novog svijeta.

2.3. Jačanje nizozemske trgovine

Migracije iz Flandrije i Valonije u Nizozemsku dovele su sa sobom mnogobrojne trgovce koji su bili spremni uskočiti te pomoći u stvaranju nizozemske mreže trgovaca s istokom. Nizozemska je krenula ulagati puno novaca u brodogradnju, pomorstvo i trgovinu, a kao rezultat toga, Amsterdam se počeo profilirati kao važna luka i potencijalno trgovačko središte. Krajem 16. stoljeća, nizozemski trgovci stacionirani u Amsterdamu počeli su trgovati diljem Europe resursima poput šećera, svile, boja, voća, vina, španjolskim odnosno američkim srebrom i začinima kojima će se obogatiti Nizozemska u 17. stoljeću. Amsterdam je počeo biti važna trgovačka luka na sjeveru Europe, zamijenivši Hamburg i Lübeck kao važne trgovačke luke.¹² Širenje luke tu nije stalo i trgovina je krenula jačati pomorskim putevima prema Aziji.

2.4. Prve privatne trgovinske kompanije

Prije osnivanja Nizozemske istočnoindijske kompanije nizozemski trgovci osnivali su vlastite, manje kompanije koje su sami financirali. Male kompanije uglavnom bi se osnovala prije prvog putovanja, a ukinule bi se odmah pri povratku u Nizozemsku.¹³ Dioničari kompanija uložili bi novac u kompaniju koja bi s tim novcima opremila brodove, unajmila posadu i kupila trgovačku robu, prvenstveno srebro za kupovinu začina u Aziji. Nakon ekspedicije, direktori kompanija prodali bi teret i drugu imovinu tvrtke, prikupili naknade, a ostatak podijelili među dioničarima. Zatim bi dioničari odlučili hoće li uložiti u sljedeću ekspediciju tih istih direktora ili ne.¹⁴ Početak ekspedicija dogodio se 1590. godine, a trajao je sve do uspostavljanja Nizozemske istočnoindijske kompanije nakon čega su nastavile biti organizirane i vođene pod VOC-om. Šanse za gubitak su tada bile velike pošto su tek početkom 16. stoljeća uspostavljeni novi plovidbeni putevi, a bilo je puno elementarnih nepogoda na putu za Aziju poput monsunskih kiša i oluja. Deset posto svih plovila koji su bili poslani u Aziju nisu se vratili nazad u Republiku Nizozemsku.¹⁵, a ukupno je bilo 15 ekspedicija prije osnivanja Nizozemske istočnoindijske kompanije. Dobar dio tih ekspedicija doveo je bogatstvo svojim trgovcima i investitorima.

¹¹ Israel, Jonathan, *The Dutch Republic: Its Rise, Greatness, and Fall 1477-1806 (Oxford History of Early Modern Europe)*, 309-312.

¹² Isto, 312-313

¹³ Clulow, *The Company and the Shogun: The Dutch Encounter with Tokugawa Japan*, 32-33.

¹⁴ Gelderblom, Oscar, Abe de Jong, and Joost Jonker. "The Formative Years of the Modern Corporation: The Dutch East India Company VOC, 1602–1623.", 1053.

¹⁵ Merzić, Omer. "NIZOZEMSKA ISTOČNOINDIJSKA KOMPANIJA.", 44.

Jedna od tih kompanija bila je „Kompanija udaljenih zemalja“ čije je osnivanje i rukovođenje od strane kapetana Cornelis de Houtmana, koji je plovio Indijskim oceanom u svojoj ekspediciji, imalo značajnu ulogu u daljnjem razvoju ideje o postojanju stalne kompanije za trgovanje i plovidbu na Istok.¹⁶ Prva ekspedicija krenula je s 4 broda 1595. godine, a 1597. tri od četiri broda uspješno su se vratili u Nizozemsku. Ekspedicija je bila srednje uspješna, ali dovoljno da se pokrene druga ekspedicija, opet prema Aziji. Za to vrijeme Amsterdam je postao sve utjecajniiji i važniji kao trgovačko središte, a daljnje ekspedicije još će više pojačati poziciju Amsterdama kao važne trgovačke i pomorske luke. „Kompanija udaljenih zemalja“ bila je proširena, ulaganja u nju su znatno povećana. Jacob Conrelisz Van Neck odabran je za kapetana nove ekspedicije koja broji 8 brodova spremnih za trgovinu sa Azijom. U to vrijeme su osnovane još dvije kompanije sa svojim flotama te su na proljeće 1598. godine sve tri flote otplovile prema Aziji. Van Neck se vratio sa četiri broda puna bogatih namirnica 14 mjeseci kasnije u Amsterdam. „Kompanija udaljenih zemalja“ ostvarila je profit od 400% sa drugom ekspedicijom. Nesumnjivo se može reći da je Španjolsko-Portugalsko isključivanje Nizozemaca od bogate trgovine začina i ostalih namirnica iz Azije natjeralo Nizozemsku i njene trgovce na velika ulaganja u pokretanje ekspedicija prema Aziji. Veliki profiti od ekspedicija natjerali su nizozemske trgovce na daljnja i sve veća ulaganja. Stoga je do 1599. godine postojalo osam različitih nizozemskih kompanija čiji je cilj bila trgovina s Azijom.¹⁷

2.5. Osnivanje Nizozemske istočnoindijske kompanije

Nizozemska je do 1601. godine imala ukupno 65 brodova koji su otplovljavali prema Aziji te je s vremenom postala bolja u trgovini od pomorskih sila, Engleske i Portugala, uhodanih trgovaca s Azijom. Kako su ekspedicije bile dio različitih kompanija koje su ovisile o profitu zarađenom na kraju ekspedicije, time su si te iste kompanije bile konkurenti na tržištu. To je značilo da su redovno spuštali cijene kako bi prodali proizvod, pogotovo skupo nabavljen i prenesen začin. Trgovci su počeli negodovati u novonastaloj situaciji te su zatražili od Nizozemske da interveniraju, a kao rezultat toga, započeli su sastanci između trgovaca i Nizozemske. Razlozi zbog čega je politička vlast Nizozemske bila voljna komunicirati i intervenirati u posao trgovaca bili su višestruki. Neki povijesni izvori tvrde da je to zbog same strukture Nizozemske, odnosno Ujedinjenih Provincija i načina na koji je bila vođena država, poticanja građanske autonomije unutar Republike i sl., dok se s druge strane može reći da je

¹⁶ Clulow, *The Company and the Shogun: The Dutch Encounter with Tokugawa Japan*, 32-33.

¹⁷ Israel, Jonathan, *The Dutch Republic: Its Rise, Greatness, and Fall 1477-1806 (Oxford History of Early Modern Europe)*, 320.

Nizozemska tada bila u ratu, u procesu stvaranja vlastitog kolonijalnog carstva te da bi daljnje urušavanje visokih cijena začina moglo prouzrokovati krizu i uništiti njezin početak kolonijalizma. No generalno se može reći da je trgovina bila unosna za novoosnovanu Nizozemsku i da joj je bilo važno da osigura prihod od trgovine. Stoga nije začuđujuće da su trgovci i politička vlast uspjeli doći do dogovora. Osmišljena je nova vrsta komercijalne organizacije s ovlaštenim dioničkim monopolom. Organizacija je imala snažnu potporu od države, a istovremeno je bila udružena u komore koje bi zadržale svoj kapital, ekspedicije uz opće smjernice i politiku koju bi određivao savezni upravni odbor. Nova organizacija bila je vidno pod utjecajem ustroja Nizozemske. Kako je Nizozemska bila država od više provincija nad kojima vlada generalni stalež, tako je nova trgovačka organizacija ujedinila sve pretkompanije u jednu kojom je vladalo vijeće. Naravno provincije, a ne pretkompanije, su imale predstavnike u novoj organizaciji. Amsterdam je najviše uložio u novu organizaciju, stoga je imao 8 predstavnika od ukupno njih 17, od čega je 4 predstavnika imala Zeeland provincija, a ostatak ostale provincije. Skup direktora koji je vladao nad komorama zvao se „Heren XVII.“ po sedamnaestorici članova odbora koji bi zajedno birali direktora nove organizacije. Nova organizacija zvala se Nizozemska istočnoindijska kompanija, skraćeno „VOC“ ili Kompanija. VOC je funkcionirao relativno samostalno u odnosu na svog štićenika Nizozemsku, poput jedne „države u državi“. Generalna skupština dodijelila je kompaniji suverena prava na držanje trupa i garnizona, opremanje ratnih brodova, nametanje guvernera azijskom stanovništvu i slobodu diplomacije s državama Azije. Međutim, ugovore, saveze i upute guvernerima VOC-a morali su odobriti Generalni staleži, a sama kompanija trebala je podnositi periodična izvješća o stanju poslova u Aziji. „Heren XVII“ ili Sedamnaestorica gospode rukovodili bi kompanijom na način da bi određivali koliko brodova treba izgraditi, koliko robe uvoziti, a koliko izvoziti, gdje treba uložiti novac.¹⁸ Povelja o osnivanju VOC-a nastala je 1602. godine i bila je podložna reviziji i obnovi nakon 21 godine. VOC je osnovan s ciljem da postane dominantna trgovačka sila u Aziji.¹⁹

¹⁸ Merzić, Omer. "NIZOZEMSKA ISTOČNOINDIJSKA KOMPANIJA.", 45.

¹⁹ Israel, Jonathan, *The Dutch Republic: Its Rise, Greatness, and Fall 1477-1806 (Oxford History of Early Modern Europe)*, 320-322.

Slika 1. – Logo Nizozemske istočnoindijske kompanije (VOC)

2.6. Inovacije u poslovanju i ekspanzija Nizozemske istočnoindijske kompanije

VOC je preuzeo model poslovanja prijašnjih pretkompanija, no ekspedicije i poslovanja su se vodile na puno većoj razini. Početni kapital je prvotnom poveljom iznosio 6,4 milijuna guldena što je današnjih 2,8 milijuna eura.²⁰ Generalni staleži dodijelili su VOC-u trgovački monopol, a uz to je VOC osmišljen kao više istovremenih ekspedicija u Aziju. Nakon deset godina, cijeli koncern se trebao likvidirati, a kapital vratiti dioničarima osim ako oni ponovno odluče uložiti u nasljednu kompaniju koja bi nastala nakon 10 godina. Investitori su u 4 rate plaćali ulaganja. Prve tri rate bile su dovoljno velike za opremiti flotu, a četvrta rata bila je uplaćena 1606. godine (Prva rata uplaćena je osnivanjem VOC-a 1602. godine).²¹ Kako je VOC slao sve više brodova u Aziju, Heeren XVII. direktorstvo nije uspjelo popratiti sve ekspedicije i brodove, a sve teže je bilo koordinirati ekspedicijama i trgovinom. Stoga je nakon 1609. godine uveden generalni guverner koji je bio smješten u Aziji i koji je rukovodio operacijama kompanije u Aziji.²² Nizozemska istočnoindijska kompanija počela se širiti u Aziji na području Zapadne Jave. Svoju ekspanziju započela je najprije osnivanjem trgovačkih postaja, a zatim je uslijedila cjelokupna okupacija i prisvajanje teritorija. VOC se širi dalje po otočju današnje Indonezije, osniva svoju prijestolnicu na otoku Javi koja se naziva Batavia. Svoju trgovinu širi na područje Kine, a s

²⁰ <https://www.xe.com/currencyconverter/convert/?Amount=6200000&From=NLG&To=EUR>

²¹ Gelderblom, Oscar, Abe de Jong, and Joost Jonker. "The Formative Years of the Modern Corporation: The Dutch East India Company VOC, 1602–1623.", 1054.

²² Clulow, *The Company and the Shogun: The Dutch Encounter with Tokugawa Japan*, 63.

vremenom i na područje Japana.²³ Ekspanzija na području današnje Indonezije učinila je VOC izrazito snažnom i bogatom kompanijom pošto se tamo nalazila proizvodnja začina koja ih je natjerala najviše na samostalnu trgovinu s azijskim tržištem. Za VOC najvažniji je bio slučaj iz 1621. godine kada je pod vodstvom generalnog guvernera Jana Pietersza Coena osvojeno otočje Banda s kojim je Kompanija osigurala glavni izvor proizvodnje muškato oraščića i buzdovana. Kroz narednih trideset godina uspostavila se potpuna kontrola otočja, a Nizozemci su nastavljali daljnju ekspanziju po istočnoj Indoneziji, odnosno osvajajući otoke Amboyni, Ceramu, Ternate i sjeverne Molučke otoke. Nizozemci su se jako okrutno odnosili prema domaćem stanovništvu ovih otočja te bi često kao rezultat okršaja bila pogubljena cijela plemena. S ekonomske strane je to bio trijumf za Kompaniju jer su uspjeli ostvariti monopol nad proizvodnjom začina na tom području i mogli su samostalno kontrolirati cijene proizvoda, kao na primjer klinčića koji je imao više-manje istu cijenu od 1677. do 1744. godine. Također je kontrolom otoka Kompanija mogla postavljati minimalne cijene za začine što bi rezultiralo velikom dobiti. Promjene cijene začina su najčešće bile posljedica promjena u ponudi i potražnji na europskom tržištu. Začini su bili važni u trgovini s Azijom pa je Kompanija morala postaviti cijene u Aziji dovoljno visoko da konkurenciji bude neisplativo slati začine u Europu, a istovremeno nisko kako bi se potaknula prodaja u Aziji.²⁴

2.7. Dolazak do Japana

Prvotne ekspedicije dolazile su do sve udaljenijih zemalja i otoka u Aziji. Jedna od ekspedicija privatnih kompanija dosegla je otok Japan. Godine 1598. godine iz Rotterdama je krenula mala flota od 5 brodova pod imenom Hoop (Nada), Liefde (Ljubav), Trouwe (Vjernost), Geloof (Vjera) i Blijde Booschap (Dobra vijest). Cilj ekspedicije bio je pronaći zapadnu rutu kroz Magellanov prolaz i dalje u Pacifik. Ekspedicija je otpočela imala mnogo problema poput neadekvatnog vodstva i lošeg vremena. Unatoč tome, na Pacifiku su se uspjeli susresti brodovi Liefde i Hoop. U travnju 1600. godine brod Liefde je stigao do otoka Kyushu u Japanu dok je njegov sestrinski brod Hoop potonuo po putu. Brod Liefde i posada su bili u užasnom stanju za vrijeme pristanka na otok, no mornari su unatoč tome uspjeli uspostaviti sastanak s Tokugawom Ieyasuom, budućim šogunom Japana. Tada su od njegove strane ispitani o podrijetlu ekspedicije, njezinoj svrsi i političkoj situaciji u Europi. Kako je brod Liefde bio uništen, njegovi članovi su nastavili živjeti u Japanu. Dio članova, Jan Joosten van Lodestein i William Adams, služili su kao povremeni šogunovi savjetnici, dok su neki drugi članovi postali neovisni

²³ Merzić, Omer. "NIZOZEMSKA ISTOČNOINDIJSKA KOMPANIJA.", 46.

²⁴ Glamann, Kristof. *Dutch-Asiatic Trade 1620 – 1740*, 92-93.

trgovci.²⁵ Brodovi Nizozemske Istočnoindijske kompanije u Japan su stigli 1609. godine u luku Hirado na području zapadnog Japana. Vođe ekspedicije su zatražile susret s Tokugawa Ieyasuom, šoguna i vladara Japana koji je tada obilježavao prvo desetljeće na vlasti. Nizozemci su svojim dolaskom bili zainteresirani isključivo za trgovinu. Jedini uvjet Nizozemaca je možda igrao ključnu ulogu u dugoročnu trgovinsku suradnju Japana i Nizozemske, pogotovo zbog komplikacija koje su imali Japan i Portugal u svojim susretima. Jednostavan pristup i brz dogovor za trgovinu između Nizozemske i Japana i jednima i drugima je donio koristi. Japan je do tog susreta imao turbulentan povijesni period koji je znatno oblikovao vanjsku politiku Japana.²⁶

3. Japan – Period Sengoku Jidai

3.1. Geografski položaj i smještaj Japana

Japan se sastoji od otočja koje čini četiri otoka: Hokkaido, Shikoku, Honshu i Kyushu i mnoštvo manjih otoka uz nabrojane koji čine ukupnu površinu od 378 000 kvadratnih kilometara. Geološki je utvrđeno da su otoci nekad bili spojeni s Azijom, no s vremenom su se odcijepili. Japan je pretežito planinska zemlja koja se sastoji od mnoštva šuma. Brdovito područje puno šuma dovelo je do toga da se stočarstvo nikada nije uvelike razvilo u Japanu, stoga se stanovništvo za svoje potrebe više bavilo ribarstvom. Klima je kontinentalna i sadrži vruća ljeta te hladne zime. Od prosinca do veljače puše hladni zimski monsun, dok od lipnja do kolovoza stiže topli ljetni monsun od smjera jugoistoka, s Pacifika. U ovoj klimi važna je sadnja riže koja se uzgajanjem savršeno kombinira uz bogato japansko vulkansko tlo i koja čini integralni dio prehrane Japanaca uz ribu. Riža je bila važan dio japanske kulture, naime ona je ujedno i služila kao osnovica ekonomije otočja pošto se do kraja 19. stoljeća rižom trgovalo za druge namirnice. Riža je bila neslužbena valuta Japana, dok je kasnije kovani novac od zlata, srebra i bronce služio kao valuta.²⁷ Što se tiče samog stanovništva Japana, generalno se uzima kao zaključak od više različitih istraživanja da su Japanci povijesno doseljenici iz raznih povijesnih razdoblja i različitih geografskih smjerova, od sjeveroistočne Azije pa sve do južne Kine, Polinezije i potencijalno Malezije. Genetski su im najbliži Kinezi i Korejci.²⁸

²⁵ Clulow, *The Company and the Shogun: The Dutch Encounter with Tokugawa Japan*, 39-40.

²⁶ Clulow, *The Company and the Shogun: The Dutch Encounter with Tokugawa Japan*, 25.

²⁷ Murphy, R. *Taggart Japan and the Shackles of the Past (What Everyone Needs to Know)*, 15.

²⁸ Pasarić Božidar, *Kratka povijest Japana*, 13-16.

3.2. Politički ustroj Japana

3.2.1. Politička struktura

Nakon uspostavljanja šogunata u 12. stoljeću, Japan je imao političku strukturu koja je nalikovala europskom feudalizmu. Naime, u oba sustava veliki dio moći pripadao je gospodarima koji su kontrolirali feude ili domene. Ti isti su dodijelili posjed nad dijelovima zemlje svojim vazalima koji bi zauzvrat uzvraćali zavjetom službe. Zemlju bi obrađivali seljaci koji su bili zakonski vezani za zemlju i nisu je smjeli napustiti. Gospodari bi se zavjetovali na vjernost monarsima odnosno šogunatu i caru. Dok su se u Europi gospodari zemlje nazivali vojvodama, u Japanu su se oni nazivali „daimyo“, a njihov feud bio je poznat kao „han“. Monarh je bio šogun, a duhovni vladar car.²⁹

3.2.2. Car i religija Japana

Japanom je vladao car. To je ujedno i najstariji oblik nasljedne monarhije na svijetu. Samo je papinstvo stariji oblik nasljedne vladavine od carske institucije Japana. Doduše car u Japanu rijetko je imao izravnu moć jer je šogun u japanskoj povijesti bio stvarni vladar Japana. U političkoj hijerarhiji Japana car je više imao religijsku ulogu. Vjera japanskog naroda bila je inačica budizma uvedena od Koreje koja se naziva šintoizam. Gotovo pa nije postojalo razlika između budizma i šintoizma. Najveća razlika je bila ta što je šintoizam imao religijskog vođu (cara) dok budizam nema svog religijskog vođu. Car je bio vrhovni svećenik šintoizma koji je vodio najvažnije šintoističke rituale dok su glavni budistički odnosno šintoistički hramovi djelovali pod izravnom carskom zaštitom.³⁰

3.2.3. Šogun

Za vrijeme Nara i Heian perioda odnosno u ranom 8. i 9. stoljeću, generali koje bi carski dvor poslao u bitke zvali su se *Sei-I Tai Sho Gun* od kojih proizlazi ime kasnijih šoguna. Šoguni su počeli vladati Japanom nakon 12. stoljeća. U 12. stoljeću Japan je bio u građanskom ratu oko nasljeđa carstva. Dva vojna klana, Taira i Minamoto, borili su se za kontrolu nad Japanom. Iz građanskog rata proizašao je novi političko-vojni poredak s Yoritomom iz klana Minamoto kao pobjednikom građanskog rata. On je uspostavio novi dvor u Kamakuri, a iz novog dvora krenuo je vladati zemljom i konsolidirati financijsku kontrolu zemlje. Do kraja 19. stoljeća Japan je

²⁹ Murphy, R. Taggart *Japan and the Shackles of the Past (What Everyone Needs to Know)*, 21-22.

³⁰ Isto 6-7.

imao dva izvora vlasti, šoguna kao vojnu i stvarnu vlast, a cara kao religijsku vlast.³¹ Vojna vlast nad Japanom nazivala se *bakufu*. Ona se restaurirala za vrijeme Tokugawa Šogunata kada je šogun Ieyasu ponovno preuzeo vojnu vlast nad Japanom.³² U tom je periodu također nastala vojna klasa ratnika u Japanu koja se nazivala „oni koji služe“ ili samuraji. Samuraji su bili izrazito trenirani i disciplinirani ratnici koji su činili najelitniji dio japanske vojske.³³

3.3. Opadanje moći šogunata – preduvjet Sengoku Jidai

Struktura i hijerarhija političke moći u Japanu nakon 12. stoljeća je s vremenom krenula opadati. Daimyoi diljem Japana su počeli imati gotovo neovisnu vlast, a dužnosti prema šogunu i caru postale su od nominalnog i ceremonijalnog značenja. Poziciju nad šogunatom držala je obitelj Ashikaga; Oninskim ratom 1467. godine moć Ashikage nad šogunatom s prijestolnicom u Kyotu gotovo je nestala nad daimyoima.³⁴ Do 1500. godine Japan je bio gotovo u kolapsu. Bez središnje kontrole, daimyo su bili gotovo nezavisni i nije postojala središnja moć koja ih je mogla kontrolirati. Ekonomija je ostala vezana uz proizvodnju riže i drugih prehrambenih usjeva, a isto tako je nedostajalo komercijalne aktivnosti što nikako nije pogodovalo razvoju ekonomije.³⁵ Uslijedio je Sengoku period ili period zaraćenih država (zbog svih zaraćenih daimyo vladara u Japanu usred navedenog perioda). Od 1568. do otprilike 1600. godine trajalo je stanje konstantnog ratovanja u Japanu. U tom razdoblju su se profilirala i istakla „tri ujedinitelja“: Oda Nobunaga (1534.-1582.), Toyotomi Hideyoshi (1536.-1598.) i Tokugawa Ieyasu (1542.-1616.).³⁶ U jesen 1568. godine daimyo Oda Nobunaga s 50 000 vojnika napao je Kyoto i uspostavio kontrolu nad glavnim gradom te okolnim regijama. Nobunaga je bio jedan od moćnijih daimyoa. Napavši Kyoto poslao je snažnu poruku ostatku Japana s obzirom da je Kyoto bio šogunska i carska prijestolnica. Nobunaga se borio protiv savezništva između Ashikage šogunata, daimyo Takede, Yoshikage, Nagamasa i Ikko militantne skupine budista i uspio je poraziti i pokoriti navedeno savezništvo.³⁷ Nobunaga je za svoje kratke vladavine proveo nekoliko interesantnih ekonomskih politika. Ukinuo je naplatu prolaska duž najvažnijih prometnih puteva kako bi trgovina što više procvatila. Poticao je ekonomski rast stvaranjem određene doze slobodnog tržišta i slobodnih cehova, a isto tako je uklonio porez na trgovini i

³¹ Murphy, R. Taggart *Japan and the Shackles of the Past (What Everyone Needs to Know)*, 6-7

³² Pasarić Božidar, *Kratka povijest Japana*, 81.

³³ Murphy, R. Taggart *Japan and the Shackles of the Past (What Everyone Needs to Know)*, 16; 18-19.

³⁴ Murphy, R. Taggart *Japan and the Shackles of the Past (What Everyone Needs to Know)*, 27.

³⁵ Friday, K i Butler, Lee *The Sixteenth-Century Reunification*, 311.

³⁶ Isto, 312.

³⁷ Isto, 312-313.

kupoprodaji robe.³⁸ Nobunagina vladavina završila je izdajom njegovog generala vojske Akechija koji je poveo snažnu vojsku prema Kyotu i opkolio samostan u kojemu se tada nalazio Nobunaga koji se sa svojom osobnom zaštitom borio do zadnjeg čovjeka. Nobunaga i njegov sin umrli su u bitci. Hideyoshi, drugi od tri ujedinitelja Japana i general pod Nobunagom, nastavio je Nobunaginu ideju ujedinjenja Japana. Hideyoshi je napredovao od seljaka do jednog od najcjedenijih generala pod Nobunagom. Hideyoshi je nanizao nekoliko pobjeda te mu je car 1582. dodijelio dvorski rang zbog čega je mogao dalje napredovati u političkoj strukturi Japana. Na vrhuncu svoje moći Hideyoshi je vladao nad 30 provincija dok je Nobunaga vladao nad 20.³⁹ Cilj mu je bio uvesti dugoročni mir i dok bi pokoravao daimyoe davao bi im izbor između mirnog pokoravanja i vojnog nakon kojeg bi uništio obitelji do temelja. Mirnim pokoravanjem daimyoi bi imali obvezu uzdržavati i opskrbljivati vojsku. Hideyoshi je preuzeo kontrolu nad rudnicima zlata i srebra i kovao je novac, što se nije radilo od 8. stoljeća. Generalno gledajući, uspio je vratiti političku strukturu Japana na funkcionalnu razinu. Pred kraj života organizirao je dvije neuspješne invazije na Koreju. Nakon njegove smrti 1598. godine ponovno su se nekoliko daimyoa borili za poziciju šoguna, no 1600. godine kao pobjednik izašao je Tokugawa Ieyasu koji se etablirao kao novi vođa i istaknuo kao jedan od najpronicljivijih Hideyoshijevih poručnika. Ieyasu se u trenutku smrti Hideyoshija bavio konsolidacijom i kontrolom provincija istočnog Japana koje mu je dodijelio šogun prije smrti⁴⁰. Ieyasu je uspostavio dinastiju koja će zavladati Japanom u narednih 250. godina.⁴¹ Upravo je s Tokugawom Ieyasuom Nizozemska istočnoindijska kompanija pregovarala i uspostavljala prvotne trgovinske odnose.

3.4. Dolazak prvih Europljana u Japan

Za vrijeme Sengoku perioda japanska civilizacija prvi put se susrela s Europljanima. Prvi susreti i trgovinski odnosi ostavili su traga na narednih 250 godina japanske povijesti do dolaska američkih brodova na japansko kopno i prisilno otvaranje trgovine sa svijetom. Japan je uz iznimke nakon Sengoku perioda bio zatvoren prema ostatku svijeta. Postojala je zabrana dolaska i odlaska s otoka, a moglo se trgovati samo u nekoliko iznimaka. Razlog za zatvorenost možemo pronaći u Sengoku periodu kada se činilo da će Japan ići suprotnim putem i postati otvoren prema ostatku svijeta. Portugal je nakon Da Game nastavio otkrivati nove pomorske puteve i nova poznanstva diljem Azije. Grupa portugalskih pomoraca 1543. godine uplovila je

³⁸ Friday, K i Butler, Lee *The Sixteenth-Century Reunification*, 314.

³⁹ Pasarić Božidar, *Kratka povijest Japana*, 130-132.

⁴⁰ Murphy, R. Taggart *Japan and the Shackles of the Past (What Everyone Needs to Know)*, 30.

⁴¹ Friday, K i Butler, Lee *The Sixteenth-Century Reunification*, 314-315;317.

južno od Kyushu otoka. Japanci nisu znali s kime su se susreli pa su im dali naziv *Namban-jin* ili Južni Barbari jer su došli iz južnog smjera. Iako prvotno nisu bili impresionirani Portugalcima zbog njihove loše higijene i spominjanja nepoznate religije ostali su iznenađeni njihovom tehnologijom poput velikih jedrenjaka, navigacijskih pomagala i vještina te vatrenih oružja. Portugalci su sa sobom vodili jezuitske misionare čiji je cilj bio pokrštavanje i širenje katoličke religije. U narednih 30 godina jezuiti su uspjeli prekrstiti gotovo trećinu stanovništva na otoku Kyushu. Ipak, najveća promjena koju su Portugalci donijeli na japansko otočje bilo je vatreno oružje.⁴² Za vrijeme prvog od tri ujedinitelja Japana, Oda Nobunage, vatreno oružje se počelo koristiti od strane japanskih vojnika. Nobunaga je bio fasciniran zapadnjačkom tehnologijom. Nobunaga je uvidio da treba dugo vremena da se muškete ponovno napune stoga je organizirao svoje vojnike u redove odnosno u plotunsku paljbu⁴³. Nobunaga je 1575. godine osnovao proizvodnju domaćih mušketa u provinciji Yamashiro. Godine 1582. pokupio je sva zvona iz hramova i od njih naredio da se proizvede još mušketa. Također je organizirao proizvodnju baruta.⁴⁴ Isto tako se Nobunaga sprijateljio s jezuitskim misionarima i dopustio im djelovanje po teritorijima kojima je on vladao. Nakon njegove smrti 1582. godine u Japanu je bilo oko 200 000 kršćana i 250 rimokatoličkih crkava. Običan puk bi prihvaćao kršćanstvo uglavnom ako bi ga i njihov daimyo prihvatio, a nasljednik Nobunagem Hideyoshi je također imao odlične odnose s kršćanima i tolerirao kršćanstvo u Japanu.⁴⁵ Portugal je osim oružjem, trgovao u Japanu na sljedeći način: portugalski trgovci su kupovali kinesku svilu, koja je bila u velikoj potražnji u Japanu. Zauzvrat japanski trgovci bi platili kinesku svilu s velikom količinom japanskog srebra.⁴⁶

3.5. Problemi Portugala u Japanu

3.5.1. Protjerivanje kršćana

Prema kraju 16. stoljeća kršćanstvo se širilo Japanom relativnom brzinom i činilo se da će se kršćanstvo nastaviti širiti, pogotovo pod šogunom Hideyoshijem. Problemi su se počeli nizati kada su navodno budistički redovnici počeli savjetovati Hideyoshija da se riješi kršćanskog utjecaja na otočju jer su isusovci prisilno pokrštavali stanovništvo, ubijali krave i konje za hranu te razbijali budistička i šintoistička svetišta, što je u budističkoj religiji izrazito zabranjeno. Neki povjesničari, poput Pasarića, smatrali su da je Hideyoshi u kršćanstvu vidio prijatnu za

⁴² Murphy, R. Taggart *Japan and the Shackles of the Past (What Everyone Needs to Know)*, 27.

⁴³ Murphy, R. Taggart *Japan and the Shackles of the Past (What Everyone Needs to Know)*, 27-28.

⁴⁴ Pasarić Božidar, *Kratka povijest Japana*, 131.

⁴⁵ Isto, 142-143.

⁴⁶ Laver, Michael. *The Dutch East India Company in Early Modern Japan: Gift Giving and Diplomacy*, 2

vlastiti autoritet nad Japanom. Naime nakon što je osvojio Kyushu uvidio je da su isusovci autoritet nad pokrštenim feudalcima što bi zasigurno smanjilo njegov autoritet nad njima. Kako se i sam borio protiv izrazito militarizirane skupine vjernika budista Ikko Ikki, vjerojatno je zaključio da bi iz kršćanstva mogla proizaći inačica militantne religijske skupine koja bi mu ugrozila autoritet. Isto tako budistički redovnici su mu cijelo vrijeme savjetovali da se riješi kršćana jer oni predstavljaju strane špijune i agente koji su se svakog trenu u stanju pobuniti protiv njega. Mješavina svega navedenog utjecala je na Hideyoshijevu odluku kada je zabranio djelovanje isusovaca. Hideyoshi je naredio portugalskim trgovcima da i dalje mogu trgovati, ali bez prisilnog pokrštavanja i da poštuju slobodu vjeroispovijesti japanskog naroda. Hideyoshijeva zabrana nije bila uspješna jer su isusovci nastavili djelovati u tajnosti, a on nije poduzimao daljnje mjere za suzbijanje kršćanstva.⁴⁷ Incident koji se dogodio u narednim godinama promijenio je stav šoguna i on je morao reagirati hitro. Godine 1596. španjolski brod San Felipe s puno blaga nasukao se na obalu Japana. Hideyoshi i njegovi feudarci zaplijenili su teret i raspodijelili blago međusobno. Navodno je kapetan broda zatražio razgovor s Hideyoshijem i zaprijetio mu da će španjolska kruna zaratiti s Japanom te da će japanski kršćani stati uz španjolskog kralja. Ne može se sa sigurnošću potvrditi ako je ovaj incident utjecao na odluke šoguna ili nije, no godinu kasnije, 1597. godine, Hideyoshi je izdao naredbu da se učini popis svih kršćana u Japanu i da se franjevci, koji su došli u Japan u tim godinama sa španjolskim brodovima, uhite i smaknu.⁴⁸ Hideyoshiju je smetala i trgovina robljem koju su provodili Portugalci nad japanskim stanovništvom. Tijekom portugalskog trgovanja s Japanom, Portugalci su trgovali iz luke Nagasaki koja je obilovala europskim utjecajem kao rezultat te trgovine. No u Nagasakiju se događala jedna druga vrsta trgovine. Portugalci su trgovali ljudima odnosno japanskim stanovništvom koje bi se prevozilo u Macao i dalje po svijetu.⁴⁹ Iako je portugalski kralj s vremenom zabranio trgovinu robljem, činilo se da je šteta već učinjena. Portugal je bio prva od europskih zemalja koja je krenula trgovati s Japanom i na neki način možemo reći da su otvorili put ostalim državama i trgovcima da trguju s Japanom. No svojim pristupom zasigurno su zasmetali japanskim šogunima, što je naposljetku dovelo do gotovo potpunog zatvaranja Japana prema europskim zemljama. Nizozemska istočnoindijska kompanija počela je trgovati s Japanom za vrijeme postupnog smanjenja u trgovini s

⁴⁷ Pasarić Božidar, *Kratka povijest Japana*, 143-144.

⁴⁸ Isto, 145.

⁴⁹ de Sousa, Lúcio, *The Portuguese Slave Trade in Early Modern Japan_ Merchants, Jesuits and Japanese, Chinese and Korean Slaves*, 260;494.

Portugalom čime je možda sebi napravila uslugu tako što je nudila drugačiji pristup u trgovini naspram Portugala.

4. Početak trgovine između Japana i VOC-a

Do dolaska prvih nizozemskih brodova u Japan, Nizozemci su čuli glasine o lukrativnoj portugalskoj trgovini s Japanom i sami su se htjeli dalje provući na japansko tržište. Iako su prvi brodovi stigli krajem 16. i početkom 17. stoljeća, sljedeća ekspedicija Nizozemaca je stigla tek 1609. godine kada je dio VOC-ovih trgovaca došao do Japana i uspostavio trgovačku postaju u gradu Hirado. Dolaskom trgovaca VOC-a dva njihova kapetana, Abraham van den Broeck i Nicholaas Puyck, otišli su u posjet šogunu Tokugawi Ieyasu. Nizozemci su sa sobom donijeli darove za šoguna i službeno pismo Mauricia od Nassaua koji je tada bio izvršni službenik Nizozemske. Ieyasu je Nizozemcima dodijelio šira prava za trgovinu diljem Japana. Nizozemci su nastavili koristiti trgovačku postaju u Hiradu, a daimyo Hirada je bio prijateljski nastrojen prema Europljanima, što je olakšalo daljnju trgovinu.⁵⁰ U interakciji između izaslanstva Kompanije i šoguna Tokugawe važnu ulogu imao je Englez William Addams koji je bio kapetan u prvoj ekspediciji pretkompanija u Japan. On je nakon prve ekspedicije 1600. godine ostao u Japanu kao savjetnik Tokugawi i utjecao na odluku šoguna o trgovini s nizozemskim trgovcima, a kasnije i engleskim trgovcima.⁵¹

4.1 Nizozemsko postavljanje prema šogunu

Kada usporedimo dolazak portugalskih trgovaca s dolaskom nizozemskih, uočit ćemo mnoge razlike. Portugal je u svojim ekspedicijama imao tendenciju poslati svećenike ili isusovce sa sobom. Još od prvih ekspedicija Vasca da Game, Portugal je na taj način vodio trgovinu sa svim zemljama u Aziji. Ekspedicija s nekoliko brodova bi došla u posjet određenoj državi s kojom žele uspostaviti trgovinske odnose i zatim bi u ime kralja pregovarali. Važno im je bilo širiti katoličku religiju, smatrali su se važnim dijelom katoličke sfere, a u prvotnim ekspedicijama im je misija bila pronaći mitsku zemlju prezbitera Ivana.⁵² S druge strane nizozemska delegacija nije sa sobom vodila religijske svećenike. Nizozemski trgovci isključivo su razgovarali o trgovini, mada im je to moglo stvarati probleme. Kako Nizozemska nije imala kralja, nisu se

⁵⁰ Laver, Michael. *The Dutch East India Company in Early Modern Japan: Gift Giving and Diplomacy*, 3

⁵¹ Isto, 4.

⁵² Clulow, *The Company and the Shogun: The Dutch Encounter with Tokugawa Japan*, 28.

mogli pozivati na veći autoritet koji predstavljaju. Stoga bi često u očima posjetitelja mogli ostaviti dojam „običnih“ trgovaca koji ne predstavljaju nikog osim sebe. Da podulje objasnimo, politički svijet je tada još funkcionirao i počivao na nekim zakonima hijerarhije. Carevi su bili gotovo božanstvena bića ili bića koja su na vlasti „po milošću Božjom“ i njihova vlast dolazi od Boga. Za japanskog cara vrijedila je takva teza pošto je on i japanskom narodu predstavljao neku veću božanstvenu i religijsku prisutnost. Isto bi vrijedilo za europske kraljeve koji bi na početku svojih titula imali natpis „po milošću Božjom“ te bi često sa sobom nosili religijske simbole pošto je religija bila važan dio njihove autonomije. Carevi i kraljevi dopuštali bi dolazak i boravak na dvoru samo izaslanicima drugih kraljeva i careva. Nizozemska je bila republika pa nije imala kralja, a još uz to VOC je bila tvrtka ili kompanija unutar Nizozemske. Za ono vrijeme to je bio teži politički i ekonomski koncept za objasniti europskim državama, a još teže azijskim. Nizozemci su znali da će im to otežavati buduća izaslanstva u razne zemlje među kojima je i Japan i znali su da bi im to moglo narušiti šanse za uspjeh. Stoga su osmislili pomalo lukav plan kako bi izbjegli potencijalno zatvaranje vrata i poslovanja prema VOC-u. U prvom posjetu 1609. godine Nizozemci su imali sa sobom pismo od Mauriciusa. No iako je princ Mauricius ili Mauricije bio izvršni službenik, u pismu je pisalo da je Mauricius nizozemski kralj. Postavljanje Mauricija kao takozvanog „fiktivnog“ kralja otvorilo je vrata prema audijenciji s Tokugawom Ieyasuom jer izaslanstvo nije bila skupina običnih trgovaca, nego izaslanstvo kralja Nizozemske. Na taj način su si Nizozemci omogućili bolji prostor za pregovaranje i izbjegli objašnjavanje prave prirode Istočnoindijske kompanije, koja bi Japance možda i zbunila ili bi u njoj vidjeli prijetnju pa bi odustali od trgovine. Stvaranjem „fiktivnog kralja“ naposljetku su uspjeli pokrenuti trgovinu s Japanom.⁵³ Mauricije nije nikada putovao izvan Europe, no njegovo ime spominjalo se svugdje van iste. Diljem Azije, VOC je uspostavljao kontakte noseći pisma s njegovim imenom i pečatom kao na primjeru sljedećeg pisma uručenog Japanskom Šogunu⁵⁴:

„Stanovništvo ovih naših pokrajina jako je sklono trgovini i spremno je posjećivati otoke, pokrajine i ljude koliko god udaljene i trgovati s njima. I čini se dobrim poticati njihove prirodne želje i time imati priliku sklapati sporazume sa stanovnicima tih [dalekih] zemalja i imati međusobno i čvrsto prijateljstvo. . . . Molimo i tražimo stoga da općenito i osobito u svim zemljama, lukama i plažama na kojima se naš admiral sa svojim brodovima i robom usidri, ne samo da ih primite i dočekate, nego da im pružite svu moguću potporu i vodite ih na sve načine

⁵³ Clulow, *The Company and the Shogun: The Dutch Encounter with Tokugawa Japan*, 27.

⁵⁴ Isto, 48.

*do uspješnog završetka njihova časnog i hvale vrijednog pothvata. Objećavam i uvjeravam našim najsvetijim obećanjima i jamstvima, da ako neki od njihovih brodova ili podanika dođe u ove naše pokrajine, mi ćemo im sa zahvalnošću iskazati našu zahvalnost za ovu pomoć i uzvratit ćemo im svakom mogućom pomoći i uslugom.*⁵⁵“⁵⁶

Ugovori su se potpisivali u njegovo ime između VOC-a i države s kojom bi se trgovalo. No važno je spomenuti da je Generalna skupština počela tretirati na isti način poziciju izvršnog službenika i da su oni za ostvarivanje kontakta s raznim monarsima koristili Mauricija kao određenu vrstu kraljevske osobe kako bi osigurali jednakost u komunikaciji.⁵⁷ VOC-ov pristup diljem Azije urodio je plodom što možemo vidjeti kroz pismo Šoguna koji odgovara na pismo Mauricija:

*„Vladar Japana (Nihon kokushu) Minamoto Ieyasu odgovara suverenu Nizozemske (Oranda kokushu). Vaše Visočanstvo, Vaše pismo je stiglo izdaleka, ali kad ga gledam osjećam se kao da sam Vam blizu. Jako sam zadovoljan poklonima koje ste mi dali. Čuo sam da je vaša zemlja poslala mnoge ratne brodove, generale, časnike i ljude u strane zemlje. Neki od njih su stigli u pokrajinu Matsura [Hirado] u mojoj zemlji kako bi uspostavili prijateljske odnose. Ovo je i moja želja. Ako obje naše zemlje imaju iste želje, iako ih dijeli tisuću milja oceana, one bi se mogle godišnjim komunikacijama međusobno dogovoriti. U mojoj zemlji one bez reda ispravljamo i dovodimo u red. Ako trgovci dolaze iz vaše zemlje, moći će boraviti sigurno. Ako pošaljete nekoliko ljudi, dopustit ćemo im da izgrade trgovačku postaju na našoj zemlji. Vaši brodovi mogu koristiti bilo koju luku. Vjerujem da će naši odnosi postati još prijateljskiji.*⁵⁸“⁵⁹

Zauzvrat ovom pismu, Kompanija i Nizozemska dogovorili su se da će poslati još jedno pismo šogunu kao odgovor, a pismo je službeno stiglo u Japan 1612. godine iako je pismo napisano 1610. godine, ali je kasnilo zbog dugog putovanja. U pismu se tvrdi sljedeće:

„Svemoćnom caru i kralju Japana, pozdrav. Pismo Vašeg Carskog Veličanstva primio sam s velikim poštovanjem. Drago mi je saznati da se Vašem Carskom Veličanstvu svidjelo povesti Nizozemce, moje podanike, s takvim prijateljstvom u Vaše veliko, dobro poznato i slavno kraljevstvo. Dopustili ste im promet i trgovinu u svim mjestima, zemljama i otocima na teritoriju Vašeg Carskog Veličanstva i Vi ste ih uzeli pod zaštitu Vašeg Carskog Veličanstva. Ovo me

⁵⁵ Clulow, *The Company and the Shogun: The Dutch Encounter with Tokugawa Japan*, 48.

⁵⁶ Pismo objavljeno na engleskom jeziku, a preveo ih autor rada na hrvatski jezik.

⁵⁷ Clulow, *The Company and the Shogun: The Dutch Encounter with Tokugawa Japan*, 34.

⁵⁸ Clulow, *The Company and the Shogun: The Dutch Encounter with Tokugawa Japan*, 52.

⁵⁹ Pismo objavljeno na engleskom jeziku, a preveo ih autor rada na hrvatski jezik.

*jako veseli. Veliko hvala Vašem Veličanstvu za ovo dobro djelo. Želim dobro, s Vašim Carskim Veličanstvom, da Vaše zemlje leže bliže mom području, kako bi podanici Vašeg Carskog Veličanstva mogli pohoditi iste [moje zemlje], jer tada bih mogao bolje pokazati svoje zadovoljstvo i zahvaliti Vašem Veličanstvu na milosti koju ste pokazali. Ali sada zbog velike udaljenosti između naših zemalja to se ne može dogoditi, pa se nadam da će s vremenom biti još prilika da dokažem svoju veliku naklonost našem nedavno započetom prijateljstvu.*⁶⁰⁶¹

Na osnovu primjera vidimo da se Mauricije izražavao u prijateljskom tonu prema šogunu i vidimo da njegovu titulu naziva Carskom, što je tehnički bio rang iznad njegovog. Na sličan način slana su pisma diljem Azije. Naime na Malezijskom poluotočju, sultan od Johora priznao je Nizozemce kao saveznike koji će se pridružiti u njegovoj borbi protiv Portugala i sultan se često pozivao na Mauricija kao svog brata koji će se s njim ujediniti protiv zajedničkog neprijatelja.⁶² Drugi primjer je način na koji je uspostavljen odnos s kraljevstvom Ayutthaya u Siamu. Uzastopni vladari prihvatili su savezništvo s izvršnim službenikom i često su znali nositi pisma s njime po glavnom gradu. Jednom prilikom je kralj Ekatotsarot 1606. godine poslao vlastito izaslanstvo „kralju Nizozemske“. Kada je izaslanstvo stiglo u Nizozemsku, Nizozemska delegacija, zajedno s delegacijom Kompanije, priredila je doček i predstavila niz darova za kralja Siama.⁶³ No Nizozemci su u svom načinu predstavljanja počeli pronalaziti neprijatelje. Predstavnici Engleske istočnoindijske kompanije u svojim putovanjima i audijencijama s raznim kraljevima predstavljali su se kao izaslanici svog kralja ili kraljice. No kada su čuli da se predstavnici njihove nizozemske konkurencije predstavljaju na isti način, žustro su se pobunili i diskreditirali ih. Engleski trgovci su slali pisma raznim azijskim vladarima u kojima su tvrdili da Ujedinjene Provincije Nizozemske nisu kraljevina već mala država koja se ne može usporediti sa svojim europskim susjedima. Također su slali pisma japanskom šogunu u kojima su tvrdili da Nizozemskom ne upravlja kralj nego običan grof.⁶⁴

4.2. Ambasadorske dužnosti Nizozemske

Za uspostavljanje veleposlanstva jedne države u tijekom 17. stoljeća bilo je potrebno imati dobroga veleposlanika koji će na strpljiv način predstavljati interese države. Neke države imale su strogu tradiciju oko primanja gostiju i tu je bilo potrebno da se ne prekrši tradicija jer bi cijela misija uspostavljanja kontakata dviju zemalja bila kompromitirana. Važno je bilo poslati

⁶⁰ Clulow, *The Company and the Shogun: The Dutch Encounter with Tokugawa Japan*, 56.

⁶¹ Pismo objavljeno na engleskom jeziku, a preveo ih autor rada na hrvatski jezik.

⁶² Isto, 37.

⁶³ Isto, 38.

⁶⁴ Isto 38-39.

dragocjen poklon u državu koju se posjećuje jer bi se razni carevi i kraljevi vrlo lako uzrujali kada bi primili nedovoljno skupocjen poklon jer bi to smatrali kao uvredu prema vlastitoj tituli i vladavini. Za kraj posjeta bilo je potrebno imati državno pismo koje bi jedan kralj slao drugome, a samo pismo bi predstavljalo jednu osobnu razinu i osobni kontakt koji kralj prenosi drugome kralju. Zsigurno možemo reći da je najbitniji dio predstavljao ambasador čiji je zadatak bio predstavljati svoju državu, zaštititi njezine interese i čast te uspostaviti nove odnose. U prvom posjetu Nizozemaca u Japan, njihova ambasada ponijela je dvije kutije sirove svile, dva zlatna pehara, sto-trideset poluga olova i ponešto bjelokosti uz napomenu da će u sljedećim dolascima donijeti puno bolje poklone. Ambasadori, Puyck i Van den Broek bili su nizozemski trgovci u službi VOC-a, odabrani za službenu audijenciju između nizozemskog izaslanstva i šoguna. Ambasadori su sa sobom nosili pismo Mauricija koje su zatim predali Tokugawi Ieyasu.⁶⁵ Razmjena pisama između šoguna i Mauricija ostavila je puno pozitivnih posljedica za Kompaniju jer se pozitivan ton i uspostavljeno prijateljstvo između njih dvoje prenosilo na odnose između VOC-a i Japana te je posljedično tome Kompanija imala veću slobodu i povlastice u trgovanju s Japanom.⁶⁶

4.2.1. VOC-ova samostalna diplomacija s Japanom

Tijekom 1610.-ih godina u poslanim pismima šogunu, Mauricije ga je pokušavao nagovoriti da se pridruži Nizozemskoj u borbi protiv Portugala i Španjolske, no šogun je odbio taj prijedlog i diplomatskih napredaka između Nizozemske i Japana nije bilo. Nizozemska i VOC ostvarili su trgovinske veze i prijateljski odnos sa šogunom, ali nije postojala nikakva mogućnost vojnog savezništva te je postalo očigledno kako daljnja pisma Mauricija neće uspostaviti vojno savezništvo. Istovremeno je Kompanija krenula samostalnije djelovati u Aziji, stoga je kao rezultat svega navedenog VOC preuzeo diplomatske odnose s Japanom i nakon 1612. godine. VOC je uglavnom slao neformalna izaslanstva prema šogunu i ostalim zemljama u Aziji.⁶⁷ Do 1620.-tih, VOC je bio uključen u samostalne pregovore bez posredništva Mauricija te je generalni guverner Kompanije preuzimao dužnosti slanja pisama i sklapanja osobnih prijateljstava s drugim vladarima država u Aziji. No, diplomaciju sa šogunom Japana nije vodio putem službenih ambadorskih dužnosti, nego putem posredništva s raznim daiymoima i

⁶⁵ Clulow, *The Company and the Shogun: The Dutch Encounter with Tokugawa Japan*, 44-49.

⁶⁶ Isto, 56.

⁶⁷ Isto, 57-58.

šogunovim službenicima s dvora. VOC je time ostavio pisma Mauricija i općenito pisma izvršnog službenika te započeo voditi diplomaciju preko generalnog guvernera.⁶⁸

5. VOC-ova trgovina s Japanom od trgovačke postaje Hirado

Trgovina između VOC-a i Japana u početku nije bila izrazito profitabilna za Kompaniju. Od svih mogućih namirnica, kineska svila je bila najprofitabilnija za prodaju u Japan, a Kompanija nije uspijevala kupiti velike količine kineske svile. Portugal je nabavljao kinesku svilu u svojoj koloniji Macao i preprodao bi je u Japan te zauzvrat dobio od Japana srebro. Također je Japan, iako s manje brodova, znao slati trgovce u jugoistočnu Aziju s brodovima punima srebra na misiju da kupe svilu. VOC je do 1620-tih uglavnom jedvice nabavljao kinesku svilu te su zbog toga često znali napadati kineske i portugalske brodove, zbog čega su bili optuživani za piratstvo. VOC je uspio riješiti problem trgovine s Japanom 1620-tih godina kada su osnovali trgovačku postaju na otoku Tajvanu. Preko postaje bi otkupili potrebnu količinu svile koju bi zatim prodavali u Japan u razmjenu za srebro.⁶⁹ Ostale namirnice kojima su trgovali VOC i Japan bili su bakar, čaj, začini i šećer. VOC je početkom 1620-ih prodajom kineske svile Japanu ostvario profit od 320%. „Heeren XVII.“ izračunali su tijekom veljače 1617. godine da godišnje prodaju 32 659 kila kineske svile, iako je ta brojka snažno varirala iz godine u godinu zbog toga što nisu imali redovnu opskrbu svile na kineskom tržištu.⁷⁰ VOC je kinesku svilu prodavao u Europi pa je dio dobara svile otišao za Europu, a dio u Japan. S vremenom su počeli kupovati perzijsku svilu koju su onda počeli prodavati u Europu, a svilu otkupljenu od kineskih trgovaca bi prodavali isključivo u Japan kako bi se zauzvrat dobilo srebro.⁷¹

5.1. Službena ambasada između Japana i Nizozemske 1627. godine

VOC je krajem 1620-tih postao nestrpljiv zbog čestih dolazaka japanskih trgovaca i samuraja na otok Tajvan. Razlozi te smetnje mogu se pronaći u samoj trgovini s obzirom da bi trgovina svile bez posredništva nizozemskih trgovaca znatno smanjila profite cijele Kompanije. Japanski su trgovci godinama unazad dolazili na otok Tajvan trgovati, a nakon što je VOC 1624. godine uspostavio trgovačku postaju na otoku Tajvanu, njihovi trgovci imali su u interesu izbaciti japanske trgovce iz trgovine kineske svile. Kao rezultat konflikta japanskih i nizozemskih trgovaca u Tajvanu, šogun je postajao nestrpljiv s prisutnošću Kompanije u Japanu, stoga je

⁶⁸ Clulow, *The Company and the Shogun: The Dutch Encounter with Tokugawa Japan*, 65-66.

⁶⁹ Laver, Michael. *The Dutch East India Company in Early Modern Japan: Gift Giving and Diplomacy*, 4.

⁷⁰ Glamann, Kristof. *Dutch-Asiatic Trade 1620 – 1740*, 114.

⁷¹ Glamann, Kristof. *Dutch-Asiatic Trade 1620 – 1740*, 116.

kao rezultat navedene situacije VOC odlučio poslati predstavništvo u Japan kod šoguna.⁷² Za predstavnika interesa Kompanije odabran je Pieter Nuyts. Nuyts je rođen 1598. godine u Middleburgu, a sa 15 godina upisao je Sveučilište u Leidenu. Nakon što je doktorirao filozofiju 1620. godine zaposlio se u tvrtki svog oca i oženio, a 1626. godine napušta posao kod oca i pridružuje se u službu VOC-a.⁷³ Nuyts je u posjetu šogunu nosio pisma generalnog guvernera Nizozemske istočnoindijske kompanije koja su bila adresirana umirovljenom Tokugawi Hidetadi i njegovom nasljedniku šogunu Iemitsu. Nuyts je primljen u Japan na isti način na koji su bili primljeni dužnosnici iz Koreje. Sa sobom je imao pratnju od 290 ljudi i 78 konja čije je zajedničko putovanje trebalo završiti u prijestolnici Šogunata Edo. Pri dolasku su se odmah susreli s problemima budući da je Nuyts bio detaljno ispitivan od strane dužnosnika Tokugawe, koje je zanimalo zbog čega je i zašto došao u Japan. Nakon dva tjedna čekanja Nuyts je napustio Japan jer ga šogun nije primio u goste, a on ga nije htio primiti jer bi to značilo da je titula generalnog guvernera, kojeg je Nuyts zastupao, ista tituli šoguna.⁷⁴ Riječi izaslanika Tokugawe govore sljedeće:

„Pisma je napisao vazal Jave na kanamajiri (pravi japanski). Java je jednaka Nizozemskoj. Kako ljudi u Nizozemskoj nemaju slova [tj. ne znaju pisati], imali su Javanca da to napiše. [Kralj] Nizozemske ne bi trebao pisati izravno kralju Japana, a još manje vazalu Jave [...]. Pismo je nepristojno. Odlučeno je da ponovno dođu uz posredovanje Matsure [daimyo iz Hirada] ako žele pokazati istinsku iskrenost.”⁷⁵⁷⁶

Kao rezultat nesporazuma, šogun je odlučio obustaviti trgovinu između Japana i Nizozemske istočnoindijske kompanije. Tek 1632. godine trgovina je nastavljena, ali je generalni guverner Kompanije odlučio da se više neće slati izaslanstva u Edo kako se ne bi ponovio scenarij iz 1627. godine. Preostalo mu je da se do daljnjeg oslanja na nizozemske trgovce koji su se nalazili u trgovačkoj postaji Hirado. Šogun je u isto vrijeme pripremao novi sustav trgovine u kojemu bi Japan mogao prihvaćati strane trgovce bez potrebe da razmjenjuje pisma i veleposlanstva od njihovih nadređenih.⁷⁷

⁷² Clulow, *The Company and the Shogun: The Dutch Encounter with Tokugawa Japan*, 71.

⁷³ Clulow, *The Company and the Shogun: The Dutch Encounter with Tokugawa Japan*, 72.

⁷⁴ Clulow, Adam, and Tristan Mostert, eds. *The Dutch and English East India Companies: Diplomacy, Trade and Violence in Early Modern Asia*, 83-84.

⁷⁵ ⁷⁵ Clulow, Adam, and Tristan Mostert, eds. *The Dutch and English East India Companies: Diplomacy, Trade and Violence in Early Modern Asia*, 84.

⁷⁶ Pismo objavljeno na engleskom jeziku, a preveo ih autor rada na hrvatski jezik..

⁷⁷ Clulow, Adam, and Tristan Mostert, eds. *The Dutch and English East India Companies: Diplomacy, Trade and Violence in Early Modern Asia*, 86.

5.2. Novi model odnosa VOC-a i Japana

Od 1630-ih godina, VOC-ov odnos naspram Japanu više nije bio odnos između dviju država koje trguju u prijateljskom odnosu, već je to nalikovalo na feudalni odnos u kojemu je Japan gospodar, a VOC njegov vazal. I svakako su od 1630-tih u mnogim izvorima predstavnici Kompanije imali retoriku i stav kako su u Japanu oni poslušni i odani vazali Tokugawa Šogunata. Razlog zašto se Kompanija krenula tako predstavljati leži u ponašanju Istočnoindijskih kompanija prema ostalim državama u Aziji. Primjerice, Engleska istočnoindijska kompanija koristila je istu retoriku i legalnu strukturu za vlastito djelovanje u Indiji pod Mogulskim Carstvom. Tim su potezom bili zaštićeni od potencijalnih prijetnji i napada od strane Mogulskog Carstva, a istovremeno je Carstvo štitilo njih pošto je Engleska istočnoindijska kompanija u Indiji bila tehnički vazal Mogulskog Carstva.⁷⁸ U modernom vremenu to podsjeća na velike multinacionalne tvrtke koje su podrijetlom iz jedne države, ali imaju poslovnice i tvornice u drugim državama, a te poslovnice i tvornice u drugim državama djeluju pod zakonima tih država. Npr. Nike tvrtka može imati sjedište u SAD-u, ali poslovnice u drugim državama koje djeluju pod zakonom tih istih. Lidl je trgovina sa sjedištem u Njemačkoj, ali se njezine trgovine nalaze diljem Europske Unije i djeluju pod zakonom različitih država. To može značiti da će Lidl plaćati drugačiji porez u Francuskoj i Danskoj nego u Njemačkoj jer će tamo morati djelovati pod francuskim ili danskim zakonima, neovisno o tome što su oni tvrtka sa sjedištem u Njemačkoj. Za trgovinu između Japana i VOC-a je specifično što Kompanija nije bila ta koja se sjetila ovog načina trgovine, već se je bakufu ili šogunova administracija dosjetila tog načina kako bi izbjegli dolazak delegacija i predstavnika stranih trgovaca u Japan.⁷⁹

6. Tokugawa Šogunat u prvoj polovici 17. stoljeća

6.1. Ieyasuova vladavina

Nakon dolaska na vlast 1600. godine, Tokugawa Ieyasu za cilj si je postavio maksimalno stabilizirati svoju vlast i urediti političku i ekonomsku strukturu Japana. Nije iznenađujuće što je postavio te ciljeve, s obzirom da je cijeli Sengoku period kroz koji je prolazio Japan cijelo

⁷⁸ Clulow, Adam, and Tristan Mostert, eds. *The Dutch and English East India Companies: Diplomacy, Trade and Violence in Early Modern Asia*, 96-97.

⁷⁹ Clulow, Adam, and Tristan Mostert, eds. *The Dutch and English East India Companies: Diplomacy, Trade and Violence in Early Modern Asia*, 86.

16. stoljeće bio okarakteriziran izrazitom političkom, ekonomskom i društvenom nestabilnošću. Ieyasu je povećao broj vojnika nad kojima je zapovijedao kako mu se niti jedan daimyo ne bi mogao suprotstaviti i opovrgnuti njegovu vlast. Isto tako, naumio je povećati ekonomsku snagu posjeda nad kojima je vladao te su s vremenom prihodi Tokugawa obitelji iznosili jednu četvrtinu prihoda cijelog Japana. U Japanu je tada valuta bila određeni iznos riže zvan koku pa je Tokugawa obitelj imala prihode od 6,4 milijuna koku, dok su prihodi Japana bili oko 24 milijuna koku. Ieyasu je povećavao svoje bogatstvo tako što je konfiscirao rudnike zlata i srebra i stavio ih pod svoju kontrolu. Također je ulagao sredstva u komercijalne aktivnosti Japana te je pod direktnu kontrolu stavio uvoz kineske svile kojom su trgovali Nizozemci i Portugalci. Iako je preferirao trgovinu s Nizozemskom više nego s Portugalom zbog nedolaska svećenika s njima, svejedno je početkom 17. stoljeća dozvoljavao redovnu trgovinu s Portugalom i čak je od 1610. godine dopušteno Španjolcima da trguju s Japanom.⁸⁰ Ieyasu je prvi uveo podjelu društva na prijestolje, feudalne barune, seljaštvo, obrtnike i trgovce. Budističku i šintoističku crkvu nije smatrao dijelom države, a isto tako je donio niz strogih pravila ponašanja za društvo.⁸¹ Neka od njih su sljedeća poput:

„2. Moraju se izbjegavati pijanstvo i razuzdano ponašanje...

3. Oni koji krše zakone ne smiju dobiti utočište ni na kakvom feudu. ("Zakon je osnova ispravnog ponašanja")

7. Ako se sazna da na susjednom feudu postoje ljudi koji planiraju promjene i osnivaju frakcije da ih provedu, moraju se smjesta prijaviti {šogunovoj upravi} ...

11. Obični ljudi se ne smiju voziti u palanquinima bez dopuštenja. ("Obični ljudi" ovdje označavaju niže slojeve - seljake, zanatlije i trgovce). Izuzetak su liječnici, astrolozi, starije osobe i invalidi.⁸²“

⁸⁰ Sansom, George, *A History of Japan, 1615-1867*, 3-5.

⁸¹ Isto, 6-7.

⁸² Sansom, George, *A History of Japan, 1615-1867*, 7-8.

Slika 2. Tokugawa Ieyasu

Tijekom zadnjih godina vladavine Tokugawa Ieyasu je od strane svojih podanika i stanovništva bio tretiran poput idola, gotovo božanstva. Uspio je ostvariti i postaviti temelje vladavine koji su potrajali 250 godina, a također je uspostavio društveni, politički i ekonomski red u Japanu. Njegovi nasljednici su po pitanju trgovine i kretanja stanovništva postepeno smanjivali slobodu i mogućnosti.⁸³ Po pitanju vanjske diplomacije, nastavio je poput Hideyoshija držati Japan otvorenim prema zapadu, vjerojatno iz razloga što mu je jedan od najbližih suradnika na dvoru bio Englez William Addams. Addams je poučio Ieyasua mnogo o matematici, astronomskoj navigaciji, plovidbi, generalno o tadašnjem stanju u Europi i pomogao mu u pregovaranju s nizozemskim i engleskim trgovcima. Addams je poučio Ieyasua o vjerskim sukobima između

⁸³ Sansom, George, *A History of Japan, 1615-1867*, 9-10.

protestanata i rimokatolika. Tokugawa Ieyasu nije previše bio sklon Portugalu i Španjolskoj zbog širenja religijskog i političkog utjecaja po Japanu, a podržavao je nizozemsko potapanje portugalskih brodova.⁸⁴

6.2. Šogun Hidetada

Iako je nominalno preuzeo titulu šoguna 1605. godine, tek je nakon smrti Ieyasu započeo vladavinu 1616. godine. Hidetada je bio vrlo kratko na vlasti jer se 1623. godine umirovio kako bi vlast preuzeo njegov sin Iemitsu, no za vrijeme svoje vladavine uspio je provesti nekoliko reformi koje su gurale Japan u postepeno zatvaranje od europskog utjecaja. Godine 1616. donio je odluku da svi trgovački brodovi koji nisu kineski moraju uploviti isključivo u luke Nagasaki i Hirado.⁸⁵ Nastavio je s neprijateljskim stavom protiv kršćanstva i za vrijeme njegove vladavine dao je pogubiti određeni broj kršćana u Nagasakiju, a sumnjive Japance dovodio je pred posebnu komisiju pred kojom bi osumnjičena osoba morala gaziti simbole kršćanstva i ako bi malo oklijevala odmah bi presudila smrtna kazna.⁸⁶

6.3. Šogun Iemitsu

Iemitsuova vladavina okarakterizirana je strogim zatvaranjem Japana od svog stranog utjecaja osim u malim iznimkama. Na vlast je došao 1623. godine nakon što mu se otac umirovio od dužnosti, a vladao je sve do smrti 1651. godine. Za Iemitsua se pisalo da je inteligentan, ali da nije imao nikakvog smisla za diplomaciju. Bio je izrazito vješt u administrativnim poslovima pa je za vrijeme njegove vladavine formirano Izvršno vijeće, Veliko vijeće i Sudsko vijeće Japana. Iemitsu je donio obavezu da svi daimyoi moraju izmjenično živjeti godinu dana u svojoj provinciji i godinu dana u prijestolnici Edo, a tim potezom se nastavlja dugogodišnja praksa Tokugawinih šoguna za uspostavljanje čvršće kontrole nad svojim podanicima u Japanu⁸⁷. Tijekom njegove vladavine, trgovina sa VOC-om, Portugalom i nekim drugim državama nastavljena je osim u par diplomatskih incidenata poput onog između izaslanika generalnog guvernera VOC-a i Iemitsua zbog okršaja između japanskih i nizozemskih trgovaca na otoku Tajvanu. Iemitsu 1630.-ih godina uvodi restrikciju kretanja japanskog stanovništva van otočja.

⁸⁴ Pasarić Božidar, *Kratka povijest Japana*, 167.

⁸⁵ Sansom, George, *A History of Japan, 1615-1867*, 25.

⁸⁶ Pasarić Božidar, *Kratka povijest Japana*, 172.

⁸⁷ Pasarić Božidar, *Kratka povijest Japana*, 172-174

Naredbe za to je donio u tri navrata: 1633., 1635. i 1639. godine.⁸⁸ Prva naredba tvrdila je sljedeće:

„1. *Strogo je zabranjeno plovilu bez valjane dozvole napustiti Japan i otići u stranu zemlju.*

2. *Nijedan japanski podanik ne smije otići u stranu zemlju bilo kojim plovilom bez važeće dozvole.*

3. *Japanski podanici koji su boravili u inozemstvu bit će kažnjeni smrću ako se vrate u Japan. Izuzetak su oni koji su u inozemstvu boravili kraće od pet godina i bili su neizbježno pritvoreni. Oni će biti izuzeti od kazne, ali ako pokušaju ponovno otići u inozemstvo, neka budu kažnjeni smrću*⁸⁹.“

Također je u ovim naredbama navedeno da se pripazi na krijumčarenje kršćana u Japan, a same naredbe se još nazivaju i *Sakoku* naredbe. Druga naredba 1635. godine tvrdila je isto što i prva, no u detaljnijem obliku. Ponavlja se odredba da japanski brodovi ne smiju putovati van Japana, japansko stanovništvo ne smije otići van otočja i oni koji se krijumčare će biti ubijeni. Prva dva dokumenta imala su za posljedicu da su samo strani brodovi i trgovci smjeli dolaziti i izlaziti iz Japana, specifično portugalski, nizozemski i kineski brodovi koji bi zatim prolazili kroz duge inspekcijske kontrole.⁹⁰

6.4. Sakoku naredbe iz perspektive VOC-a

Za nizozemske trgovce to je značilo da više nisu imali japanske trgovce koji su im konkurirali u kupovini kineske svile na Tajvanu ili negdje drugdje u Kini. Ne začuđuje činjenica da je Nizozemska istočnoindijska kompanija nakon ovih edikta dosegla vrhunac u trgovini kineske svile s Japanom do mjere da je trgovačka postaja Nizozemske u Japanu postala najprofitabilniji dio Kompanije. Ostalim zemljama se ili nije isplatilo trgovati ili je Šogunat zabranio njihovo djelovanje u Japanu. Primjerice, Engleska istočnoindijska kompanija napustila je trgovinu s Japanom 1623. godine jer nisu mogli nabaviti veće količine kineske svile za trgovinu s Japanom. Japan je Španjolskoj zabranio djelovanje jer ih je bilo strah da ne pokore Japan kao što su pokorili Filipinsko otočje.⁹¹

⁸⁸ Sansom, George, *A History of Japan, 1615-1867*, 25; 36

⁸⁹ Isto, 36

⁹⁰ Sansom, George, *A History of Japan, 1615-1867*, 37.

⁹¹ Laver, Michael. *The Dutch East India Company in Early Modern Japan: Gift Giving and Diplomacy*, 7.

7. VOC-ova trgovina s Japanom od trgovačke postaje Deshima

7.1. Shimabara pobuna

Za vrijeme vladavine šoguna Iemitsua dogodila se pobuna koja će znatno utjecati na položaj kršćanstva u Japanu. Shimabara pobuna dogodila se 1637. godine i zapravo je to bio seljački ustanak. Procjenjuje se da je 38 000 seljaka skupa sa djecom i ženama i nekolicinom prekrštenih samuraja pokrenulo pobunu tako da su se pobunili protiv dva lokalna feudalca. Potom su istakli kršćanske zastave i simbole te se zatvorili u tvrđavu Hara koja se nalazila istočno od grada Nagasakija. Tokugawa je okupio vojsku od oko 100 000 vojnika i poslao ih prema utvrdi. Borba je trajala nekoliko tjedana, a s vremenom se pobuna pretvorila u pravi masakr. Iemitsu je pobunu interpretirao kao čin Portugalaca. Razlog za to je pronašao u isticanju kršćanskih simbola poput zastave na kojoj je bilo ispisano „Blagoslovi sveti sakrament“⁹², vođama pobune koji su bili kršćani te činjenici da su portugalski trgovci često dovodili isusovce sa sobom. Stoga je nakon pobune Iemitsu donio dekret da svi Portugalci odmah moraju napustiti Japan te da će portugalski brodovi u Japanu biti zaplijenjeni, a posada smaknuta.⁹³ Portugal je pokušao primiriti odnose tako što su 1640. godine poslali službenu delegaciju s darovima u Japan. Delegacija je završila kobno jer je šogun Iemitsu čvrsto stajao iza svojih odluka te je pogubio svu posadu i spalio brod. Pomilovao je nekolicinu članova posade kako bi se mogli vratiti kući i poslati poruku potencijalnim budućim delegacijama.⁹⁴ Nizozemci su izbjegli sudbinu Portugala iz razloga što su i oni sudjelovali u Shimabara pobuni, ali na strani Tokugawe. Kada je pobuna započela, VOC je poslao svoj brod *De Rijp* pomoću kojeg je bombardirana utvrda u kojoj su se pobunjenici nalazili.⁹⁵ Kao nagradu za sudjelovanje u pobuni, Šogunat je dao Kompaniji monopol na trgovinu s Japanom. Od tog trenutka do sredine 19. stoljeća Nizozemska istočnoindijska kompanija bila je jedina strana prisutnost u Japanu i jedina je trgovala s Japanom, ali ne na način na koji se Kompanija nadala.⁹⁶

⁹² Sansom, George, *A History of Japan, 1615-1867*, 38.

⁹³ Pasarić Božidar, *Kratka povijest Japana*, 174-175.

⁹⁴ Pasarić Božidar, *Kratka povijest Japana*, 175.

⁹⁵ Clulow, Adam, and Tristan Mostert, eds. *The Dutch and English East India Companies: Diplomacy, Trade and Violence in Early Modern Asia*, 87.

⁹⁶ Murphy, R. Taggart *Japan and the Shackles of the Past (What Everyone Needs to Know)*, 40

7.2. Deshima

Treći edikt kojeg je Šogunat donio stavljen je na snagu 1639. godine, vjerojatno kao posljedica Shimaraba pobune. Ediktom se zabranio dolazak stranih brodova u Japan, potvrđen je Iemitsuov dekret od prije, ali je utvrđeno da se nizozemska trgovina premješta iz luke Hirado na umjetni otok Deshima kraj Nagasakija.⁹⁷ Deshima je bio umjetan otočić diljem kojeg se prostirala glavna ulica s dućanima preko kojih se obavljala trgovina. Na Deshimi su se nalazile kuće na kat, najčešće bi prizemlje bila trgovina, a na katu su se nalazili stanovi. S kopnom ih je povezivao most ali na kopno nisu smjeli odlaziti nizozemski trgovci. Preko tog mosta mogli su dolaziti japanski trgovci i prostitutke. Također se na otoku nalazilo oko stotinu prevoditelja pa nizozemski trgovci nisu trebali učiti japanski jezik. Ako bi progovorili japanski, odmah bi ih se izbacilo iz Japana. Šogun nije htio da se priče i novosti o Japanu šire van njega stoga je donio tu odluku. Zbog veličine otoka, godišnje je dolazilo u prosjeku do sedam trgovačkih brodova koji bi bili pretraženi do temelja. Deshima je do sredine 19. stoljeća postala jedini kontakt Japana sa Zapadom. Za VOC, Deshima je bio definitivni korak u nazad po pitanju trgovine. Deshima je površinom bila puno manja od luke Hirado što je značilo da je manje brodova moglo pristajati u luku.⁹⁸ Trgovina je promijenjena iz temelja. Dok je u Hiradu trgovina bila slobodna i odvijala se izravno s japanskim trgovcima ili lokalnim daimyoima tijekom cijele godine, na Deshimi je kontrola bakufua ograničavala trgovinu. Tokugawa Šogunat smatrao je da bi Nizozemci mogli donijeti destabilizirajući utjecaj za državu kad bi dopustili slobodu kontakta između Japana i stranih državljana. Trgovinu su ograničavali kroz oporezivanje, donošenje kvoti isporuka za određene namirnice i nametanje drugih troškova.⁹⁹ Trgovina svile za srebro nastavila se i promjenom trgovačke postaje iz Hirada u Deshimu. Trgovina kineske svile za japansko srebro doživjela je probleme 1668. godine kada je Šogunat izdao naredbu da se zabrani izvoz srebra pošto su bili u strahu da će ostati bez zaliha srebra u japanskim rudnicima. Japan je Kompaniji nudio zamjenu za srebro. Naime potkraj 1660.-ih godina, pronađeno je veliko nalazište zlata u Japanu i nedugo nakon toga su se počeli kovati zlatni novčići. Japanci su u početku VOC-u po relativno niskoj cijeni izvozili zlatne novčiće, a to je trajalo do 1672. kad je porasla cijena zlatnih kovanica Japana. Godine 1685. Japan je donio kratkotrajnu zabranu

⁹⁷ Sansom, George, *A History of Japan, 1615-1867*, 38.

⁹⁸ Pasarić Božidar, *Kratka povijest Japana*, 175-176.

⁹⁹ Camfferman, Kees & Cooke, Terence. (2004). „The Profits of the Dutch East India Company's Japan Trade“, 52.

izvoza, no izvoz kovanica nije prestao. Potkraj 17. stoljeća Japan je prestao kovati zlatni novac, a započeo kovati bakrene kovanice.¹⁰⁰

Slika 3. Prikaz Deshime u 19. stoljeću, ulje na platnu.

7.3 Konflikt na Tajvanu

Za vrijeme tranzicije iz vladavine Ming u Qing dinastiju u Kini tijekom 17. stoljeća došlo je do pobune u južnijim provincijama, točnije na području Tajvana i Nanjing provincije. Pobunu je predvodio Zheng Chenggong koji je bio pristaša Ming dinastije koja je tada vladala dijelom Kine, dok je Qing vladao većinom. Zheng Chenggong izgradio je veliku pomorsku mrežu koja je predstavljala najveću organizaciju kineskih trgovaca u Aziji. Zheng je nastavio trgovinu svog oca i dodatno je proširio. Za VOC je to predstavljalo problem jer je bio jaka konkurencija u trgovini svile. Prvi njegovi brodovi počeli su dolaziti u Japan 1653. godine, a 1657. čak 47 kineskih džunki uplovilo je u Japan prodavati svilu. Kako su se Zheng i VOC natjecali na istom tržištu često je dolazilo do tenzija. Nizozemski su brodovi u više navrata napadali i pljačkali Zhengove džunke. Kineski trgovci žalili su se šogunu koji je naposljetku reagirao te je ¹⁰¹ 1659. godine donio dekret kojim je zabranio VOC-u da napada kineske brodove. Kompaniji je to

¹⁰⁰ Glamann, Kristof. *Dutch-Asiatic Trade 1620 – 1740*, 63.

¹⁰¹ Clulow, *The Company and the Shogun: The Dutch Encounter with Tokugawa Japan*, 189.

donijelo udarac pošto se nikako nije mogla riješiti Chenggongovih brodova koji su ostvarivali puno bolju prodaju u Japanu od Nizozemaca. Situacija se pogoršala 1660. godine, kada je Zheng Chenggong započeo napadati nizozemske kolonije na Tajvanu s ciljem da Tajvan pretvori u snažno uporište kako bi se nastavio boriti protiv Qing dinastije u Kini. Godine 1662. Zheng Chenggong uspio je sa svojom vojskom osvojiti prijestolnicu nizozemske kolonije na Tajvanu, utvrdu Zeelandiu.¹⁰² VOC je odgovorio snažnom flotom od dvanaest brodova sa 756 mornara i 528 vojnika čiji je cilj bio napadati Zhengove brodove. Iako su time direktno kršili dekret koji je postavio šogun o nenapadanju Zhengovih brodova koji trguju s Japanom, VOC-ovi dužnosnici su se pravdali da nemaju izbora nakon gubitka Tajvana. Nizozemska flota napadala je sve brodove Zhenga na koje je naišla, pa i one koji su odlazili u Japan. VOC je informirao šoguna o svojim planovima i otvoreno su se pravdali da nisu imali izbora, pogotovo nakon Zhengovog zauzimanja Tajvana, čime je VOC izgubio ključnu koloniju za trgovinu s Japanom. Šogun je odgovorio dekretom 1664. godine koji je tvrdio sljedeće¹⁰³:

„U to vrijeme, u blizini Meshima, došlo je do napada na kineski brod. Ovo je potpuno nečuveno. To je svakako nešto što treba kazniti. Ali vjerujemo da je ovo namjera osвете za Zheng Chengongov napad na Tajvan. U 6. mjesecu Manji 4 (1661.), magistratu u Nagasakiju stiglo je pismo da je Tajvan napadnut. Ova je pritužba doprla do ušiju šoguna, pa je ovaj put oproštena. Od sada, ako kineski brodovi koji dolaze u Japan budu napadnuti, čak i ako su daleko od Japana, tada će oni [Nizozemci] biti kažnjeni. Ovo treba prenijeti u Nizozemsku. Trebali bi doći i Nizozemci . . . da iznesu svoje pozdrave u Edu. U Edu će biti daljnjih naredbi, o kojima će im biti rečeno.“¹⁰⁴

VOC je do sredine 17. stoljeća sudjelovao u izrazito bogatoj i lukrativnoj trgovini s Japanom. Kompanija je velike svote novca zaradila u trgovini s Japanom, ali im je za to bio potreban Tajvan preko kojeg su mogli kupovati kinesku svilu u većim količinama. Kako su uprihodili velike novce od trgovine s Japanom tako su bili i primorani pratiti šogunove naredbe, edikte i dekrete koji su zabranjivali napade na Zhengove brodove. VOC-ovi dužnosnici bili su svjesni da šogun lako može zabraniti njihovu trgovinu s Japanom. Već su doživjeli brz i nemilosrdan premještaj s trgovinske postaje Hirado u Deshimu, stoga su znali da bi šogun mogao lako ukinuti ovu limitiranu trgovinu, pogotovo zato što je Japan imao drugog dobavljača svile u Zhengovoj mreži trgovaca. Naposljetku, Nizozemci nisu imali drugog izbora nego se držati

¹⁰² Clulow, *The Company and the Shogun: The Dutch Encounter with Tokugawa Japan*, 193; 195-196.

¹⁰³ Isto, 196;198.

¹⁰⁴ Clulow, *The Company and the Shogun: The Dutch Encounter with Tokugawa Japan*, 198.

šogunovog edikta i prestati napadati Zhengove brodove. Trgovina između Tajvana i Japana je procvjetala, a to nam kaže i podatak da je između 1663. i 1673. godine iz Tajvana u Nagasaki stiglo 111 brodova Zhenga i njegovog sina nasljednika. Kineski trgovci gotovo su izbacili Nizozemce iz trgovine svile, a minimalno polovicu japanskog tržišta i trgovine imali su Zhengovi trgovci.¹⁰⁵

8. Stagnacija trgovine VOC-a s Japanom

Jedan od važnijih razloga stagnacije u trgovini zasigurno je bio gubitak Tajvana i generalno smanjenje u obujmu trgovine svile između VOC-a i Japana. U svim dijelovima VOC-a i općenito gledajući cijela Kompanija ulazila je u dug period stagnacije koji će trajati od početka 18. stoljeća pa sve do kraja Kompanije krajem 18. stoljeća. Razlozi stagnacije i propasti Kompanije su višestruki, ali najviše se kao razlozi uzimaju činjenice da je Kompanija nizala sve više troškova koje nije mogla isplatiti. VOC je početkom 18. stoljeća imao svoje trgovce, administratore, vojnike, mornare, radnike u manufakturama i plantažama, a svi oni su zahtijevali da ih se plati. Isto tako, korupcija je postala sve učestaliji i veći problem u Kompaniji. Za procvat korupcije najzaslužniji je bio sami vrh Kompanije, od Heeren XVII do generalnog guvernera, a dužnosnici pri dnu hijerarhije isto su bili skloni korupciji.¹⁰⁶ VOC-ova trgovačka postaja u Deshimi ulazila je u period tranzicije. Više se na njoj nije toliko trgovalo robom poput začina, svile, šećera i sl., već su Nizozemci nosili razne knjige, medicinu i učenje o medicini, te generalno gledano prenosili su svoje znanje u Japan. Taj period povijesti i tranzicije trgovine u Deshimi naziva se *rangaku* koji se još može prevesti kao „nizozemsko učenje“.¹⁰⁷

¹⁰⁵ Clulow, *The Company and the Shogun: The Dutch Encounter with Tokugawa Japan*, 200-201.

¹⁰⁶ Kroef, Justus M. Van Der. “The Decline and Fall of the Dutch East India Company”, 118-120.

¹⁰⁷ Jansen, Marius B. “Rangaku and Westernization.”, 541-543.

9. Zaključak

Početak i tijek trgovine između VOC-a i Japana obilježila je povijesna okolnost te dostupnost namirnica za uzajamno profitabilnu trgovinu. Nizozemska istočnoindijska kompanija s početka svog djelovanja za cilj si je postavila da uprihodi što više profita svojoj matičnoj zemlji kroz sva sredstva koja su joj dostupna i kroz sve moguće metode. Dolaskom u Japan početkom 17. stoljeća, nizozemski trgovci odmah su se postavili kao ambasadori za svoju Kompaniju i njezinu matičnu zemlju i istog trena su uspostavili trgovinske odnose, uz potencijal da uspostave savezništvo s Japanom. S druge strane, Japan je nehotice prije eventualnog dolaska VOC-a prolazio kroz turbulentno razdoblje u kojemu su se razni daimyoi i vojskovođe borili za ujedinjenje Japana. Usred tog perioda, pojavili su se portugalski trgovci koji su sa sobom nosili svilu za prodaju u zamjenu za visoko cijenjeno japansko srebro. Razni daimyoi podržavali su trgovinu s Portugalom i prihvaćali tehnološke inovacije poput pušaka i topova, ali i religije. Kršćanstvo se širilo u području Nagasakija koji je služio kao glavna luka za portugalske trgovce. Šogun Hideyoshi podržavao je trgovinu s Portugalom, ali utjecaj budista na šoguna i društvene razlike između kršćanskih i budističkih rituala potaknule su šoguna Hideyoshija da postupno krene progoniti kršćane, zabranjivati slobodu vjeroispovijesti kršćana u Japanu i odmicati se od trgovine s Portugalom. Njegov nasljednik Tokugawa Ieyasu nastavio je s animozitetom prema portugalskoj trgovini i utjecaju te je vjerojatno iz istih razloga srdačno prihvatio trgovinu s Nizozemskom istočnoindijskom kompanijom. Njeni trgovci nisu sa sobom vodili misionare i bili su zainteresirani isključivo za trgovinu. Ieyasuovo odmicanje od portugalske trgovine nastavili su njegovi nasljednici Hidetada i Iemitsu koji je zbog seljačke pobune zabranio kršćanstvo, protjerao sve portugalske trgovce i brodove iz Japana te zabranio da trguju s Japanom. S druge strane, Nizozemska istočnoindijska kompanija na neki način je doskočila i narušila povjerenje japanskog šoguna jer je predstavljala svog izvršnog službenika kao kralja iako on nije bio službeno kralj. Razlog tome bio je taj što šogun ne bi primao poslanike stranih država osim ako nisu bili predstavnici stranih kraljeva. Upravo je to bio razlog zbog kojeg 1627. godine Nuyts nije bio primljen u audijenciju sa šogunom jer je bio predstavnik generalnog guvernera VOC-a, a ne kralja. Što se tiče same trgovine VOC-a i Japana, ona je uglavnom obuhvaćala proizvode poput šećera, začina, bakra, ali najveću dobit su i jedni i drugi dobivali trgovinom kineske svile za srebro. VOC-ovi trgovci u početku su se mučili s opskrbom, ali nakon što je Kompanija zauzela Tajvan 1620.-ih godina, mogli su redovno nabavljati kinesku svilu i nabavljati velike količine srebra zauzvrat. VOC je ostvario velike profite koji su zasigurno bili razlog tako vrtoglavog uspona Kompanije, ali promjena šogunovog poslovanja

usporila je trgovinu. Nakon premještanja iz trgovačke postaje Hirado u Deshimu, smanjio se obujam trgovine i manje nizozemskih brodova dolazilo je u Japan. Šogun je postavio striktna pravila i upute kojih su se nizozemski trgovci u Deshimi morali pridržavati i koji su usporili trgovinu. Da bi situacija za VOC bila još gora, uskoro su od Zheng Chenggonga izgubili Tajvan zbog čega je VOC od 1660.-tih na dalje počeo manje trgovati kineskom svilom s Japanom. Za VOC je to značilo početak stagnacije u trgovini s Japanom iako je trgovačka postaja Deshima nastavila djelovati kao most prema Zapadu s obzirom da je Japan od sredine 17. do sredine 19. stoljeća bio u strogoj izolaciji. Trgovinu svile preuzeli su kineski trgovci, a Deshima je služila za razmjenu medicine, medicinskog znanja i literature Nizozemske i Japana tijekom 18. i 19. stoljeća. VOC je nastavio prosperirati na drugim područjima u Aziji, a nakon 18. stoljeća dolazi do velikog perioda stagnacije Kompanije što je dovelo do njezinog ukidanja.

10. Popis literature

1. Camfferman, Kees & Cooke, Terence. (2004). „The Profits of the Dutch East India Company's Japan Trade“. *Abacus*. 40. 49-75. 10.1111/j.1467-6281.2004.00147.x.
2. Clulow, Adam. *The Company and the Shogun: The Dutch Encounter with Tokugawa Japan*. Columbia University Press, 2014.
3. Clulow, Adam, and Tristan Mostert, eds. *The Dutch and English East India Companies: Diplomacy, Trade and Violence in Early Modern Asia*. Amsterdam University Press, 2018.
4. de Sousa , Lúcio, *The Portuguese Slave Trade in Early Modern Japan_ Merchants, Jesuits and Japanese, Chinese and Korean Slaves*. Brill, 2019.
5. Friday, Karl eds. *Japan Emerging: Premodern History to 1850 (1st ed.)*. Routledge. 2012.
6. Gelderblom, Oscar, Abe de Jong, and Joost Jonker. “The Formative Years of the Modern Corporation: The Dutch East India Company VOC, 1602–1623.” *The Journal of Economic History* 73, no. 4 (2013): 1050–76. <https://doi.org/10.1017/S0022050713000879>.
7. Glamann, Kristof. *Dutch-Asiatic Trade 1620 – 1740*. Danish Science Press, Copenhagen and Martinus N ijho ff, 's.Gravenhage, 1958.
8. Jansen, Marius B. “Rangaku and Westernization.” *Modern Asian Studies* 18, no. 4 (1984): 541–53. <https://doi.org/10.1017/S0026749X00016279>.
9. Kroef, Justus M. Van Der. 1948. “The Decline and Fall of the Dutch East India Company.” *The Historian* 10 (2): 118–34. doi:10.1111/j.1540-6563.1948.tb00452.x.
10. Laver, Michael. *The Dutch East India Company in Early Modern Japan: Gift Giving and Diplomacy*. Bloomsbury Academic, 2020.

11. Merzić, Omer. "NIZOZEMSKA ISTOČNOINDIJSKA KOMPANIJA." *Pleter: Časopis udruge studenata povijesti* 4., br. 4. (2020): 41-54. <https://hrcak.srce.hr/235832>
12. Murphy, R. Taggart *Japan and the Shackles of the Past (What Everyone Needs to Know)*. Oxford University Press, 2014.
13. Israel, Jonathan, *The Dutch Republic: Its Rise, Greatness, and Fall 1477-1806 (Oxford History of Early Modern Europe)*. Oxford University Press, 1998.
14. Darby, M.G., & Darby, G. (Eds.), *The Origins and Development of the Dutch Revolt (1st ed.)*. Routledge. 2001.
15. Pasarić Božidar, *Kratka povijest Japana*. Naklada Jesenski & Turk, 2010.
16. Sansom, George, *A History of Japan, 1615-1867*. Charles E. Tuttle Company, 1974.

10.1 Popis internetskih članaka

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. "stadtholder." *Encyclopedia Britannica*, December 12, 2014. <https://www.britannica.com/topic/stadtholder>.

<https://www.xe.com/currencyconverter/convert/?Amount=6200000&From=NLG&To=EUR>

Prilozi

Slika 1. – <https://www.revolutionary-war.net/dutch-east-india-company/>

Slika 2. – <https://roppongi.fr/en/tokugawa-ieyasu-1543-1616-the-founder-of-the-tokugawa-dynasty-in-japan/>

Slika 3. – <https://www.hetscheepvaartmuseum.com/whats-on/exhibitions/maps-and-marvels>